

unesco

Slovenska
nacionalna komisija

**Vzgoja in
izobraževanje
za trajnostni razvoj**

Kažipot

#VTRza2030

UNESCOV Sektor za vzgojo in izobraževanje

Kot temeljna človekova pravica ter osnova, na kateri se gradi mir in spodbuja trajnostni razvoj, je vzgoja in izobraževanje glavna prednostna naloga UNESCO. UNESCO je agencija Združenih narodov, specializirana med drugim tudi za področje vzgoje in izobraževanja. Sektor za vzgojo in izobraževanje, ki deluje znotraj UNESCO, zagotavlja globalno in regionalno vodenje v vzgoji in izobraževanju, krepi nacionalne vzgojno-izobraževalne sisteme ter se prek vzgoje in izobraževanja odziva na sodobne globalne izzive, med katerimi posebno pozornost posveča enakosti spolov in afriškemu področju.

Globalna Agenda 2030 na področju vzgoje in izobraževanja

UNESCU je kot agenciji Združenih narodov, specializirani za področje vzgoje in izobraževanja, zaupano vodenje in koordiniranje Agende 2030 na področju vzgoje in izobraževanja, ki je del globalnega gibanja za izkoreninjenje revščine s17-imi cilji trajnostnega razvoja (CTR) do leta 2030. Izobraževanje ima znotraj globalne Agende 2030 tudi svoj lastni cilj 4 z namenom »**vsem zagotoviti enakopravno kakovostno izobraževanje ter spodbujati možnosti vseživljenjskega učenja**«. Akcijski okvir 2030 za vzgojo in izobraževanje ponuja smernice za implementacijo tega ambicioznega cilja in zavez.

Izdala leta 2022 Slovenska nacionalna komisija za UNESCO, Masarykova 16, 1000 Ljubljana, Slovenija.

ISBN 978-961-93589-9-3 (Slovenska nacionalna komisija za UNESCO, PDF)

Publikacija je na voljo z odprtim dostopom pod licenco Attribution-ShareAlike 3.0 IGO (CC-BY-SA 3.0 IGO) (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/igo/>). Z uporabo vsebine tega dokumenta uporabniki sprejmejo pogoje uporabe odprtega arhiva organizacije UNESCO Open Access Repository (<http://www.unesco.org/open-access/terms-use-ccbysa-en>).

Naslov izvirnika: *Education for Sustainable Development: A roadmap*

Dokument je leta 2020 prvič objavila Organizacija Združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo (UNESCO), 7, place de Fontenoy, 75352 Paris 07 SP, Francija.

Oznake in predstavitve gradiv v tem dokumentu na nikakršen način ne odražajo mnenja organizacije UNESCO glede pravnega statusa katere koli države, teritorija, mesta, področja ali njihovih organov oziroma razmejitve njihovih meja ali omejitev.

Zamisli in mnenja, izražena v tem dokumentu, pripadajo njihovim avtorjem. To pomeni, da morda ne odražajo tudi zamisli in mnenj organizacije UNESCO ter, da se organizacija k njim ne zaveže.

Zasnova in naslovnica: Aurélia Mazoyer in Olivier Marie

Ikone (str. 22-23, 54): <https://thenounproject.com/>

Ikona "Government": Rflor – na voljo pod CC BY

Ikona "Reading": Vectors Market v zbirki "Education Cool Vector Icons Collection" – na voljo pod CC BY I

Ikona "Teacher": Gregor Cresnar v zbirki "Business: Solid Vol. 6 Collection" – na voljo pod CC BY

Ikona "Successfully young man": Gan Khoon Lay v zbirki "Freelancer and Self Employed Collection" - na voljo pod CC BY

Ikona "Community": ProSymbols, US v zbirki "People Group And Community Symbols Glyph Icons Collection" - na voljo pod CC BY

Založnik: Slovenska nacionalna komisija za UNESCO, Masarykova 16, 1000 Ljubljana, Slovenija

Izdajatelj: Zavod Republike Slovenije za šolstvo

Predstavniki izdajatelja: dr. Vinko Logarj

Prevod: Ensitra, d. o. o.

Strokovni pregled prevoda: dr. Gregor Torkar, ddr. Barica Marentič Požarnik, Saša Kregar, Ksenija Bregar Golobič

Jezikovni pregled prevoda: Valentin Logar

Grafična priprava: Design Demšar, d. o. o.

Spletna izdaja

Ljubljana, 2022

Publikacija je dostopna na povezavi: www.zrss.si/pdf/VITR_za_2030.pdf

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

COBISS.SI-ID 99756291

ISBN 978-961-93589-9-3 (Slovenska nacionalna komisija za UNESCO, PDF)

unesco

Slovenska
nacionalna komisija

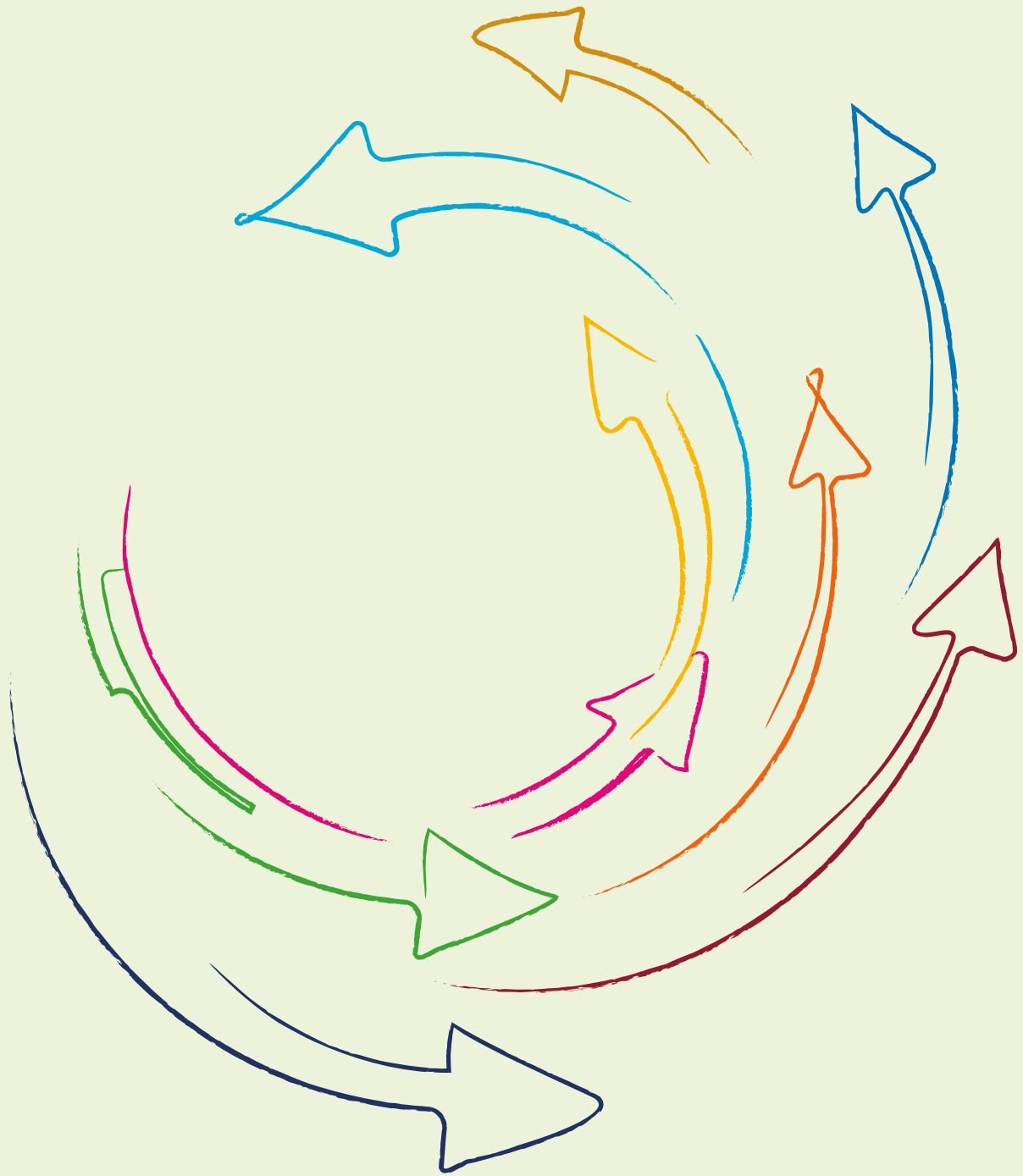
Vzgoja in

izobraževanje

za trajnostni razvoj

Kažipot

#VTRza2030

Predgovor

Pandemija covid-19, ki je v letu 2020 izbruhnila po vsem svetu, ne pomeni le globalne zdravstvene krize. Gre za krizo, ki vpliva na vse vidike našega življenja, obenem pa razkriva tudi krhkost naše soodvisnosti z naravo. Spoznali smo, da uničevanje gozdov ne ogroža samo divjih živali in ekosistemov, temveč da tudi ljudje postanemo ranljivi za neznane povzročitelje okužbe, ki lahko ogrozijo naša življenja.

Povprečna globalna temperatura planeta se je od poznih let devetnajstega stoletja dvignila za približno 1 °C, pri čemer se je večji del otoplitve zgodil v zadnjih petintridesetih letih. Poročilo Medvladne znanstveno-politične platforme o biotski raznovrstnosti in ekosistemskih storitvah iz leta 2019 (2019 Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services (IPBES) report)¹ opozarja, da je kar milijon vrst v nevarnosti, da bodo izumrle ter da bodo imele te izgube in neuspešna ohranitev ekosistemov katastrofalne posledice tako za ljudi kot tudi za naravo. Glede na to, da naj bi se svetovno prebivalstvo do leta 2050 povečalo s 7,7 na 9,7 milijarde in da so naravni viri zaradi človekovih aktivnosti ogroženi, se nam po besedah generalnega sekretarja ZN António Guterresa obeta nič manj kot »bitka za naša življenja«.

Da bi zagotovili svoje lastno preživetje, se moramo naučiti trajnostnega sobivanja na tem planetu. Spremeniti moramo način razmišljanja in delovanja – kot posamezniki in kot družba. Sočasno se mora spremeniti tudi izobraževanje, in sicer v smeri razvoja miroljubnega in trajnostnega sveta za preživetje ter blaginjo sedanjih in prihodnjih generacij.

Področje vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj (VITR) se je razvilo iz potrebe po soočanju z vse večjimi trajnostnimi izzivi tudi v vzgoji in izobraževanju. VITR uporablja k aktivnosti usmerjene, inovativne pedagoške pristope, s katerimi učečim se omogoča, da pridobijo znanje, postanejo bolj ozaveščeni ter aktivno prispevajo k preobrazbi v bolj trajnostno družbo.

Temelječ na pobudah Desetletja VITR (2005–2014) (UN Decade on ESD (2005-2014)) in na Globalnem akcijskem programu VITR (2015–2019) (Global Action Program on ESD (2015-2019)), je 206. Izvršni odbor UNESCA na 40. zasedanju Generalne konference UNESCA sprejel nov izvedbeni okvir, *VITR za 2030 (ESD for 2030)*, potrjen na 74. zasedanju Generalne skupščine ZN.

VITR za 2030 gradi na Globalnem akcijskem programu (GAP), katerega cilj je bil preusmeriti ter okrepiti vzgojo in izobraževanje ter učenje, s tem pa prispevati k vsem aktivnostim, ki spodbujajo trajnostni razvoj. Večjo pozornost namenja osrednji vlogi vzgoje in izobraževanja pri doseganju ciljev trajnostnega razvoja (CTR). Izvedbeni okvir neposredno prispeva k 4. cilju Agende 2030 za trajnostni razvoj (CTR 4) o kakovostnem in vključujočem izobraževanju, zlasti k podcilju 4.7, kot tudi k drugim ciljem trajnostnega razvoja, z namenom zagotavljanja ustrezne vzgoje in izobraževanja, ki v središče postavlja odgovornost za prihodnost.

Ta kažipot opredeljuje specifična področja delovanja in posredovanja za izpeljavo konkretnih dejanj v okviru zagotavljanja sprememb, ki jih lahko razvijejo in podprejo države članice skupaj s posameznimi deležniki, vključno z nevladnimi organizacijami ter razvojnimi partnerji na regionalni in globalni ravni.

VITR za 2030 sovпада z začetkom Desetletja delovanja (Decade of Action) z namenom pospešenega uresničevanja vseh CTR. Zdaj je pravi čas, da vsak vzgojno-izobraževalni sistem vodi preobrazbo, ki jo potrebujemo za pravičnejšo in bolj trajnostno smer razvoja za vse, saj naša skupna prihodnost temelji na sedanjih dejanjih.

Stefania Giannini
pomočnica generalnega direktorja za
izobraževanje pri UNESCO

¹ <https://ipbes.net/global-assessment>.

Vsebina

Predgovor	iii
Povzetek	3
1. Nujni poziv k ukrepanju	5
1.1. Kje smo	6
1.2. Kaj moramo narediti	8
2. VITR za 2030	11
2.1. Kaj je VITR za 2030 ?	12
2.2. Cilj in namen	14
2.3. Ključni poudarki	16
3. Prednostna področja delovanja	25
Razvoj politik	26
Preoblikovanje učnih okolij	28
Krepitev kompetenc izobraževalcev	30
Opolnomočenje in mobilizacija mladih	32
Pospeševanje delovanja na lokalni ravni	34
4. Implementacija	37
4.1. Implementacija VITR za 2030 na ravni držav	38
4.2. Spodbujanje partnerstev in sodelovanja	40
4.3. Komuniciranje za ukrepanje	42
4.4. Spremljanje vprašanj in trendov	44
4.5. Mobilizacija virov	46
4.6. Spremljanje napredka	48
4.7. Načrtovanje za naslednjih 10 let	52
Priloge	53
A. Kratek povzetek izvedbenega okvira VITR za 2030	54
B. Izvedbeni okvir vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj (VITR) po letu 2019: VITR za 2030	55
C. Izbrani odstavek iz Resolucije Generalne skupščine ZN 72/222 (2017) o vzgoji in izobraževanju za trajnostni razvoj v okviru Agende 2030 za trajnostni razvoj	64
D. Izbrani odstavek iz Resolucije Generalne skupščine ZN 74/223(2019) o vzgoji in izobraževanju za trajnostni razvoj v okviru Agende 2030 za trajnostni razvoj	64
E. Pregled zgodovine vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj	66

Vse bolj se sprašujemo, ali je to, kar se učimo, zares pomembno za naša življenja, ali nam bo pomagalo zagotoviti preživetje našega planeta.

Vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj lahko zagotovi znanja, ozaveščenost ter delovanje, ki opolnomoči ljudi, da preobrazijo tako sebe kot družbo.

- Stefania Giannini, Pomočnica generalnega direktorja za izobraževanje pri UNESCO

Povzetek

UNESCO je vodilna agencija Združenih narodov na področju vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj (VITR) vse od pobude ZN Desetletje vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj (2005–2014). VITR je splošno priznan kot sestavni del Agende 2030, zlasti v povezavi s 4. ciljem trajnostnega razvoja (CTR 4), in ima ključno vlogo pri uresničevanju vseh drugih CTR.

Kažipot *VITR za 2030* opredeljuje nujne izzive, s katerimi se sooča naš planet, ter raziskuje nadaljnje korake UNESCO pri odzivanju nanje s pomočjo vzgoje in izobraževanja z novimi poudarki in prednostnimi nalogami. Sprejet je bil izvedbeni okvir *Vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj: Uresničevanje ciljev trajnostnega razvoja (VITR za 2030)*, ki na poti uresničevanja Agende 2030 in njenih 17-ih ciljev nadaljuje in nadgrajuje prizadevanja Globalnega akcijskega programa (GAP) (2015–2019). *VITR za 2030* je bil sprejet z namenom povečati prispevek vzgoje in izobraževanja h gradnji pravičnejšega in bolj trajnostnega sveta. *VITR za 2030* bo pospešil delovanje na petih prednostnih področjih ter s tem poudaril nadaljnjo ključno vlogo VITR pri uspešnem doseganju 17-ih CTR in veliki preobrazbi tako na ravni posameznikov kot družbe, ki jo zahteva naslavljanje nujnih trajnostnih izzivov.

Dokument *VITR za 2030* jasno določa, kaj morajo narediti države članice v povezavi z vsakim od prednostnih področij delovanja. **Prednostno področje delovanja 1**, ki se nanaša na razvoj politik, narekuje integracijo VITR v globalne, regionalne, nacionalne ter lokalne politike, povezane z izobraževanjem in trajnostnim razvojem.

Prednostno področje delovanja 2, ki se nanaša na okolja za izobraževanje in usposabljanje, namenja posebno pozornost

spodbujanju celostnega institucionalnega pristopa, ki zagotavlja, da se učimo o tem, kar živimo, in živimo, kar se učimo. **Prednostno področje delovanja 3**, ki se nanaša na krepitev kompetenc izobraževalcev, se osredotoča na opolnomočenje izobraževalcev z znanjem, spretnostmi, vrednotami in stališči, potrebnimi za prehod na trajnost.

Prednostno področje delovanja 4, ki se nanaša na mlade, terja pripoznanje mladih kot ključnih akterjev pri soočanju s trajnostnimi izzivi in z njimi povezanimi procesi sprejemanja odločitev. **Prednostno področje delovanja 5**, ki se nanaša na delovanje na lokalni ravni, poudarja pomembnost ukrepanja v obstoječih skupnostih, kjer se pomenljive preobrazbe najverjetneje zgodijo.

Kažipot izpostavi tudi ključna področja izvedbenega okvira *VITR za 2030*. **Pobude VITR za 2030 na ravni držav** bodo usmerjale sistematično integracijo VITR na področju tako vzgoje in izobraževanja kot trajnostnega razvoja. Novi okvir ima za cilj spodbuditi močna partnerstva in sodelovanja med državami članicami in deležniki različnih skupnosti s področij vzgoje in izobraževanja ter trajnostnega razvoja tako na globalni kot regionalni ravni, in sicer **z mrežo VITR za 2030 (ESD-Net)**. Okrepljena bodo prizadevanja, povezana s **komuniciranjem in zagovorništvo**, vključno z nagrado VITR, ki jo skupaj podelujeta UNESCO in Japonska; s **spremljanjem vprašanj in trendov**, ki se porajajo na področju izobraževanja in trajnostnega razvoja, ter hkrati z **mobiliziranjem medsektorskih in multidisciplinarnih virov** UNESCO ter njegovih raznovrstnih partnerjev, se bo nadalje krepila na dokazih temelječa implementacija okvira VITR. Potekala bodo tudi različna prizadevanja za **spremljanje napredka** z namenom, da bi podcilj 4.7 dosegli do leta 2030.

1.

Nujni poziv k ukrepanju

1.1. Kje smo

Trenutne podnebne razmere in druge okoljske krize so posledica človekovega vedenja. Ljudje smo s svojim delovanjem spremenili ekosisteme na Zemlji do te mere, da je zdaj ogroženo naše lastno preživetje. Spremembe so hitreje, občutnejše, vidnejše in z vsakim dnem jih bo težje zaobrniti. Dve tretjini globalnega porasta temperature za 1 °C v zadnjih 100 letih sta se zgodili po letu 1975, medtem ko se je globalna količina obnovljivih in neobnovljivih virov, izkoriščenih letno, po letu 1980 podvojila.²

Povsem jasno je, da prihaja do dramatičnih sprememb brez primere in da je zanje neposredno odgovorno človeštvo.

Medvladni forum za podnebne spremembe (IPCC) opozarja, da so potrebne »hitre in daljnosežne spremembe brez primere v vseh vidikih družbe«, če želimo zaustaviti učinke globalnega segrevanja pri 1,5 °C do konca tega stoletja

ter preprečiti porast temperature na 2 °C, kar bi imelo katastrofalne posledice.³

To pomeni, da se je treba lotiti ne le okoljskih izzivov, temveč tudi kompleksne kombinacije družbenih in gospodarskih vprašanj, kot je neenakost, ki se prepletajo z vzroki in posledicami teh problemov.

To, kar vemo, kar verjamemo in kar delamo, se mora spremeniti.

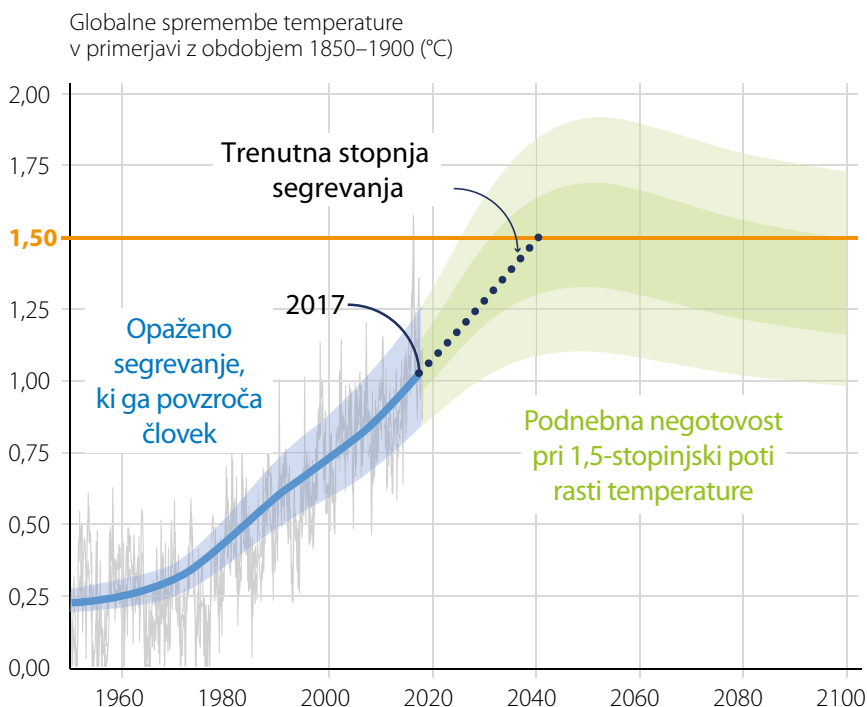
To, česar smo se naučili do zdaj, nas ne pripravlja za soočanje s tem izzivom.

Tako ne gre več naprej. Čas, ki je na voljo, se hitro izteka.

Nujno se moramo naučiti živeti drugače.

Slika 1. Kako blizu smo globalnemu porastu temperature za 1,5 °C?

Segrevanje, ki ga je povzročil človek, je do leta 2017 doseglo 1 °C glede na predindustrijsko raven.

Segrevanje, ki ga je povzročil človek, je do leta 2017 doseglo 1 °C glede na predindustrijsko raven. Glede na trenutno rast bi se lahko globalne temperature do leta 2040 povečale za 1,5 °C. Krivulja porasta temperature za 1,5 °C, prikazana na Sliki 1, vključuje takojšnje zmanjšanje emisij ter doseganje ogljične nevtralnosti do leta 2055.

Vir: Pogosto zastavljena vprašanja 1.2 Slika 1 v C poglavju 1 iz Allen, M. R., O. P. Dube, W. Solecki, F. Aragón-Durand, W. Cramer, S. Humphreys, M. Kainuma, J. Kala, N. Mahowald, Y. Mulugetta, R. Perez, M. Wairiu in K. Zickfeld, 2018: Okvirni in kontekst. V: Globalno segrevanje za 1,5 °C. Posebno poročilo IPCC o učinkih globalnega segrevanja za 1,5 °C v primerjavi s predindustrijskim obdobjem in povezanih poteh globalnih emisij toplogrednih plinov v kontekstu krepitve globalnega reševanja groženj podnebnih sprememb, trajnostnega razvoja in prizadevanj za izkoreninjenje revščine [Masson-Delmotte, V., P. Zhai, H.-O. Pörtner, D. Roberts, J. Skea, P. R. Shukla, A. Pirani, W. Moufouma-Okia, C. Péan, R. Pidcock, S. Connors, B. R. Matthews, Y. Chen, X. Zhou, M. I. Gomis, E. Lonnoy, T. Maycock, M. Tignor in T. Waterfield (eds.)].

² <https://earthobservatory.nasa.gov/world-of-change/DecadalTemp>.

³ <https://www.ipcc.ch/sr15/>

Smo v bitki
za naša
življenja, toda
v tej bitki lahko
zmagamo.

– António Guterres, generalni sekretar ZN

1.2. Kaj moramo narediti

Za premik v smeri trajnostne prihodnosti moramo ponovno razmisliti, kaj se učimo ter kje in kako razvijamo znanje, spretnosti, vrednote in stališča, ki nam bodo omogočili sprejemanje informiranih odločitev (informed decisions) ter delovanje na lokalni, nacionalni in globalni ravni kot posamezniki in kot družba.

Kako lahko učeče se vseh starosti pripravimo na »bitko za naša življenja«, kot je to poimenoval generalni sekretar ZN?

VITR je dobro uveljavljen okvir za to.

VITR učeče se opolnomoči z znanjem, spretnostmi, vrednotami in stališči, ki jim omogočajo sprejemanje informiranih odločitev ter odgovorno delovanje za okoljsko

celovitost, gospodarsko uspešnost in pravično družbo, ki krepi moč in vlogo ljudi vseh spolov, za sedanje ter prihodnje generacije, obenem pa spoštuje tudi kulturno raznolikost.

VITR je vseživljenjski proces ter sestavni del kakovostne vzgoje in izobraževanja, ki izboljšuje kognitivne, socialne, emocionalne ter vedenjske vidike učenja. Gre za celostni in transformativni proces, ki vključuje učne vsebine in učne dosežke (learning outcomes), pedagoške pristope kot tudi samo učno okolje.

VITR je prepoznan kot ključni dejavnik pri doseganju vseh ciljev trajnostnega razvoja (CTR) in dosega svoj namen s preoblikovanjem družbe.

Družbena transformacija:

Omogočiti uresničitev ciljev trajnostnega razvoja, da bi zgradili bolj trajnostni svet.

Pedagogika in učno okolje:

Uporabiti interaktivne oblike dela, projektno učenje, na učečega se osredotočeno poučevanje in učenje. Preoblikovati učno okolje z vidika celostnega institucionalnega pristopa k VITR, kar učečim se omogoča, da živijo, kar se učijo, in se učijo, kar živijo.

Učni dosežki:

Opolnomočiti posameznike za prevzemanje odgovornosti za sedanjo in prihodnje generacije ter aktivno prispevanje k družbeni transformaciji.

Učne vsebine:

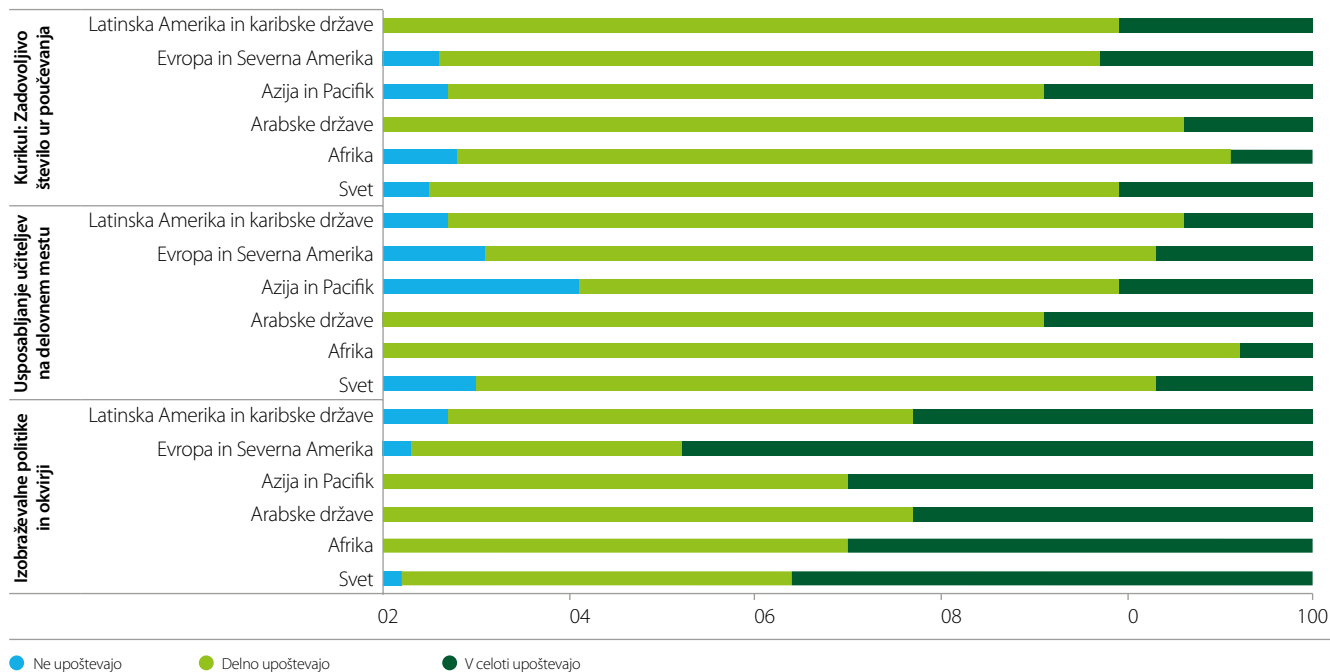
Vključiti vprašanja s področja trajnosti, zlasti tista, ki so opredeljena v 17-ih ciljnih trajnostnega razvoja, kot je vprašanje podnebnih sprememb, v vse različne oblike učenja.

Generalna skupščina ponovno poudarja vzgojo in izobraževanje za trajnostni razvoj kot sestavni del ciljev trajnostnega razvoja o kakovostnem izobraževanju in kot ključni dejavnik pri doseganju vseh drugih ciljev trajnostnega razvoja.

Resolucija Generalne skupščine ZN 72/222 (2017)

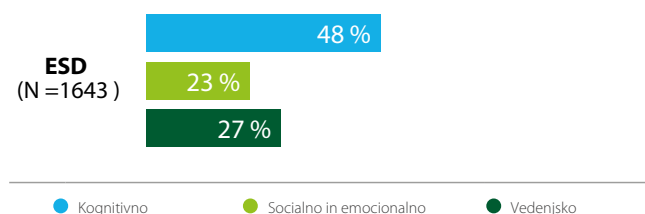
Več držav sicer navaja, da se VITR odraža v njihovih izobraževalnih politikah, izobraževanju učiteljev ter kurikulumu. Vendar pa je pojmovanje VITR pogosto zoženo na posamezna tematska vprašanja, ne uporablja pa se celostnega pristopa k učnim vsebinam, pedagoškimi pristopom ter učnim dosežkom, ki bi omogočili bistvene premike v vedenju v smeri trajnostnega razvoja.

Slika 2. Odstotek držav, ki v svojih izobraževalnih politikah, izobraževanju učiteljev ter kurikulumu upoštevajo načela Priporočil UNESCO 1974, 2012–2016

Vir: Poročilo UNESCO o globalnem spremljanju vzgoje in izobraževanja 2019 (UNESCO, 2018), str. 205.

Slika 3. Odstotek sklicevanja na kognitivno, socialno, emocionalno in vedenjsko učenje v vsebinah VITR

Vir: Educational content up close: Examining learning dimensions of ESD and GCE (UNESCO, 2020), str. 26.

Na primer, nedavna raziskava UNESCO, ki je vključevala pregled dokumentov politik desetih držav, razkriva, da je VITR povezan predvsem s poučevanjem znanstvenih spoznanj o okolju, kar pa ni dovolj, da bi se transformacijska moč izobraževanja uveljavila na polno.

Kako lahko učeče spodbudimo k transformativnemu delovanju s ciljem doseganja večje trajnosti in oblikovanja drugačne prihodnosti preden bo prepozno?

Da zagotovimo, da posamezniki razumejo trajnostne izzive, se zavedajo njihove stvarnosti v okolju, ki nas obdaja, ter so pripravljeni delovati za spremembe.

Da sprožimo strukturne spremembe v današnjih ekonomskih in socialnih sistemih s spodbujanjem drugačnih vrednot ter metod, ki upoštevajo okoliščine,

in da naslovimo nove priložnosti in tveganja v povezavi s trajnostnim razvojem, ki jih prinašajo nove tehnologije, moramo izobraževanje spremeniti.

Nov globalni okvir UNESCO za VITR – VITR za 2030 – vas poziva, da se pridružite temu nujnemu poslanstvu.

2.

VITR za 2030

Vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj: Uresničevanje ciljev trajnostnega razvoja (*VITR za 2030*) je globalni okvir za implementacijo VITR v obdobju 2020–2030.

2.1. Kaj je VITR za 2030?

Vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj: Uresničevanje ciljev trajnostnega razvoja (VITR za 2030)* je globalni okvir za implementacijo VITR v obdobju 2020–2030.

VITR za 2030 temelji na spoznanjih, pridobljenih iz Globalnega akcijskega programa VITR (GAP, 2015–2019) in je hkrati odziv na vse večjo vlogo VITR pri oblikovanju učnih vsebin za zagotavljanje preživetja in blaginje človeštva.

VITR za 2030 poudarja, da področje vzgoje in izobraževanja prispeva k uresničevanju ciljev trajnostnega razvoja (CTR). Njegov cilj je pregledati namene in vrednote vzgoje in

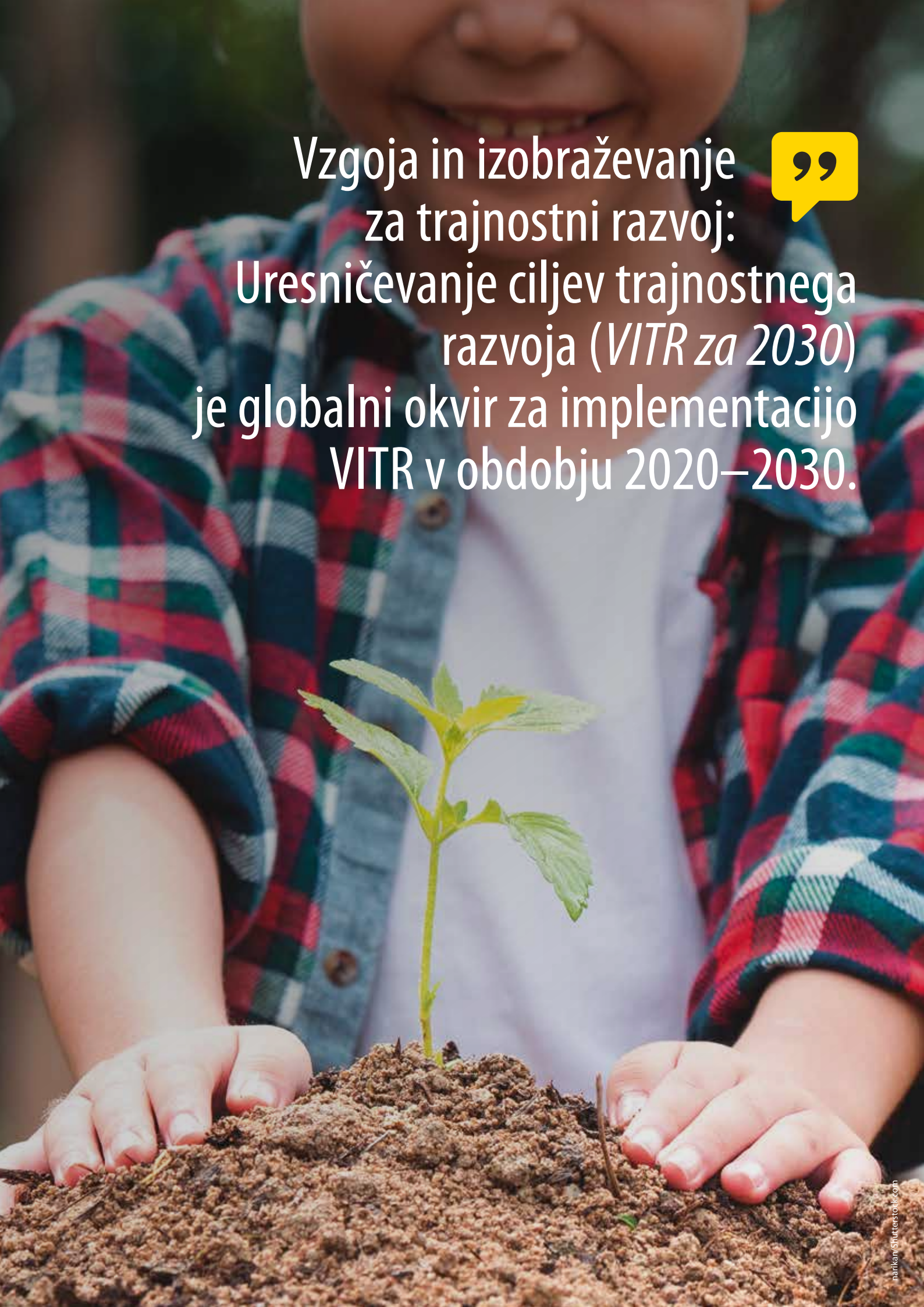
izobraževanja ter preusmeriti poučevanje in učenje po celotni vertikali izobraževanja k trajnostnemu razvoju ter okrepiti vzgojo in izobraževanje ter učenje pri vseh aktivnostih, ki spodbujajo trajnostni razvoj. Glede na to, da je za doseganje CTR ostalo zelo malo časa, je za njihovo uspešno uresničitev ključna pospešitev uveljavljanja VITR v Desetletju delovanja.⁴

VITR za 2030, kot nadaljevanje programa GAP, so potrdili na 40. zasedanju Generalne konference UNESCA in na 74. zasedanju Generalne skupščine ZN leta 2019.

⁴ <https://www.un.org/sustainabledevelopment/decade-of-action/>

* Education for Sustainable Development: Towards achieving the SDGs (ESD for 2030)

A young child with a joyful expression is shown from the chest up, wearing a red, green, and white plaid shirt over a white t-shirt. The child's hands are gently holding a mound of dark brown soil with a small, vibrant green seedling growing from it. The background is softly blurred, suggesting an outdoor setting. The text is overlaid on the upper right portion of the image, with a yellow speech bubble icon containing two white quotation marks.

Vzgoja in izobraževanje
za trajnostni razvoj:
Uresničevanje ciljev trajnostnega
razvoja (*VITR za 2030*)
je globalni okvir za implementacijo
VITR v obdobju 2020–2030.

2.2. Cilj in namen

VITR je sestavni del ambicioznih ciljev za trajnostni razvoj (CTR), zlasti podcilja 4.7, ter gradi na viziji ZN Desetletja vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj (2005–2014) in programu GAP (2015–2019).

VITR prispeva k uresničevanju vseh 17-ih CTR, še posebej veliko vlogo za globalno agendo vzgoje in izobraževanja pa ima CTR 4. VITR je ključni element kakovostnega izobraževanja. Njegove prečne kompetence v kognitivnih, socialno-emocionalnih in vedenjskih razsežnostih učenja so pomembne v vseh delih vzgoje in izobraževanja.

S posebnim poudarkom na kompetencah, povezanih z empatijo, solidarnostjo in aktivnim delovanjem, lahko pomaga pri uresničitvi CTR 4 ter oblikovanju prihodnosti, kjer vzgoja in izobraževanje prispevata ne le k uspehom posameznikov, temveč tudi k skupnemu preživetju in blaginji globalne skupnosti. Poleg tega bo VITR prispeval tudi k temu, da se globalna agenda vzgoje in izobraževanja preneha osredotočati izključno na dostopnost in kakovost, ki se merita predvsem v smislu učnih dosežkov, ter nameni več pozornosti učnim vsebinam in njihovemu prispevku k trajnosti ljudi in planeta. Tako VITR povezuje CTR 4 z vsemi drugimi CTR.

Cilj

Cilj *VITR za 2030* je **zgraditi bolj pravičen in trajnosten svet** s krepitvijo VITR in prispevanjem k uresničitvi 17-ih CTR.

Namen

Namen *VITR za 2030* je v celoti vključiti VITR in 17 CTR v politike, učna okolja, krepitev kompetenc izobraževalcev, opolnomočenje in mobilizacijo mladih ter lokalno delovanje.

Podcilj trajnostnega razvoja 4.7

Podcilj trajnostnega razvoja 4.7 je eden od ključnih ciljev trajnostnega razvoja, ki opredeljuje namen ter kakovost vzgoje in izobraževanja.

Podcilj trajnostnega razvoja 4.7:

Do leta 2030 poskrbeti, da bodo vsi učeči se pridobili znanje in spretnosti, potrebne za spodbujanje trajnostnega razvoja, tudi z izobraževanjem o trajnostnem razvoju in trajnostnem načinu življenja, človekovih pravicah, enakosti spolov, spodbujanju kulture miru in nenasilja, državljanstvu sveta ter spoštovanju kulturne raznolikosti in prispevka kulture k trajnostnemu razvoju.

PODCILJ 4-7

VZGOJA IN
IZOBRAŽEVANJE ZA
TRAJNOSTNI RAZVOJ
TER GLOBALNO
DRŽAVLJANSTVO

VITR za 2030 se bo
zavzemal za vključitev
trajnostnega razvoja in njegovih
ciljev v vzgojo in izobraževanje
in zagotovil vključitev VITR v vse
vzgojno-izobraževalne aktivnosti,
ki spodbujajo trajnostni razvoj ter
njegove cilje.

2.3. Ključni poudarki

Globalna prizadevanja tvorcev politik, izobraževalcev, učečih se, praktikov in mladih v okviru programa GAP, Desetletja vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj ter drugih pobud so omogočila velik napredek v vseh delih sveta. *VITR za 2030* se opira na njihova spoznanja ter se loteva novih, aktualnih izzivov, in sicer s tremi ključnimi nalogami: s poudarkom na vlogi vzgoje in izobraževanja pri uresničevanju 17-ih CTR, s poudarkom na obširni preobrazbi in s poudarkom na vodilni vlogi držav članic (Member States' leadership).

Poudarek na vlogi vzgoje in izobraževanja pri uresničevanju 17-ih CTR

Prva glavna naloga globalnega okvira *VITR za 2030* je poudarek na vlogi vzgoje in izobraževanja pri uresničevanju medsebojno povezanih 17-ih CTR. Generalna skupščina ZN v Resoluciji 72/222 (2017) *VITR* opisuje kot »sestavni element CTR 4, ki se nanaša na vzgojo in izobraževanje, ter kot ključno vez z vsemi drugimi CTR«. Z Resolucijo 74/233 (2019) je to še dodatno podkrepila ter pozvala države k pospešitvi implementacije *VITR*.

Kako lahko *VITR* prispeva k uresničitvi 17-ih CTR?

- ✓ **VITR povečuje ozaveščenost o 17-ih ciljih v vzgojno-izobraževalnih okoljih:** *VITR* širi razumevanje učečih se in splošne javnosti o tem, kaj so CTR ter kako se povezujejo z življenjem posameznika in globalne skupnosti.
- ✓ **VITR spodbuja kritično razumevanje CTR, ki upošteva okoliščine:** Trajnostni razvoj pogosto zahteva uravnoteženo delovanje glede na različne poglede in prednostne naloge. *VITR* zastavlja vprašanja o medsebojnih povezavah in neskladjih med različnimi CTR ter s svojimi celostnimi in transformativnimi pristopi učeče se usmerja v uravnoteženo in celostno delovanje.
- ✓ **VITR spodbuja ukrepanje v smeri doseganja ciljev trajnostnega razvoja:** Prizadevanja *VITR* naslavlajo vprašanja trajnostnega razvoja, natančneje CTR. Ta prizadevanja spodbujajo delovanje za trajnostni razvoj na področju vzgoje in izobraževanja, še posebej znotraj skupnosti, prek celostnega institucionalnega pristopa.

Cilj izobraževanja za trajnostni razvoj je krepitev znanja, ozaveščenosti in ukrepanja

za:

Poudarek na obširni preobrazbi

VITR se mora osredotočiti na obširno preobrazbo, potrebno za trajnostni razvoj, in zagotoviti ustrezne izobraževalne posege. Zamisel o obširni preobrazbi vključuje spremembe na ravni delovanja posameznikov v povezavi z reorganizacijo družbenih struktur, pri čemer mora VITR načrtovati preobrazbo v bolj pravično in trajnostno smer.

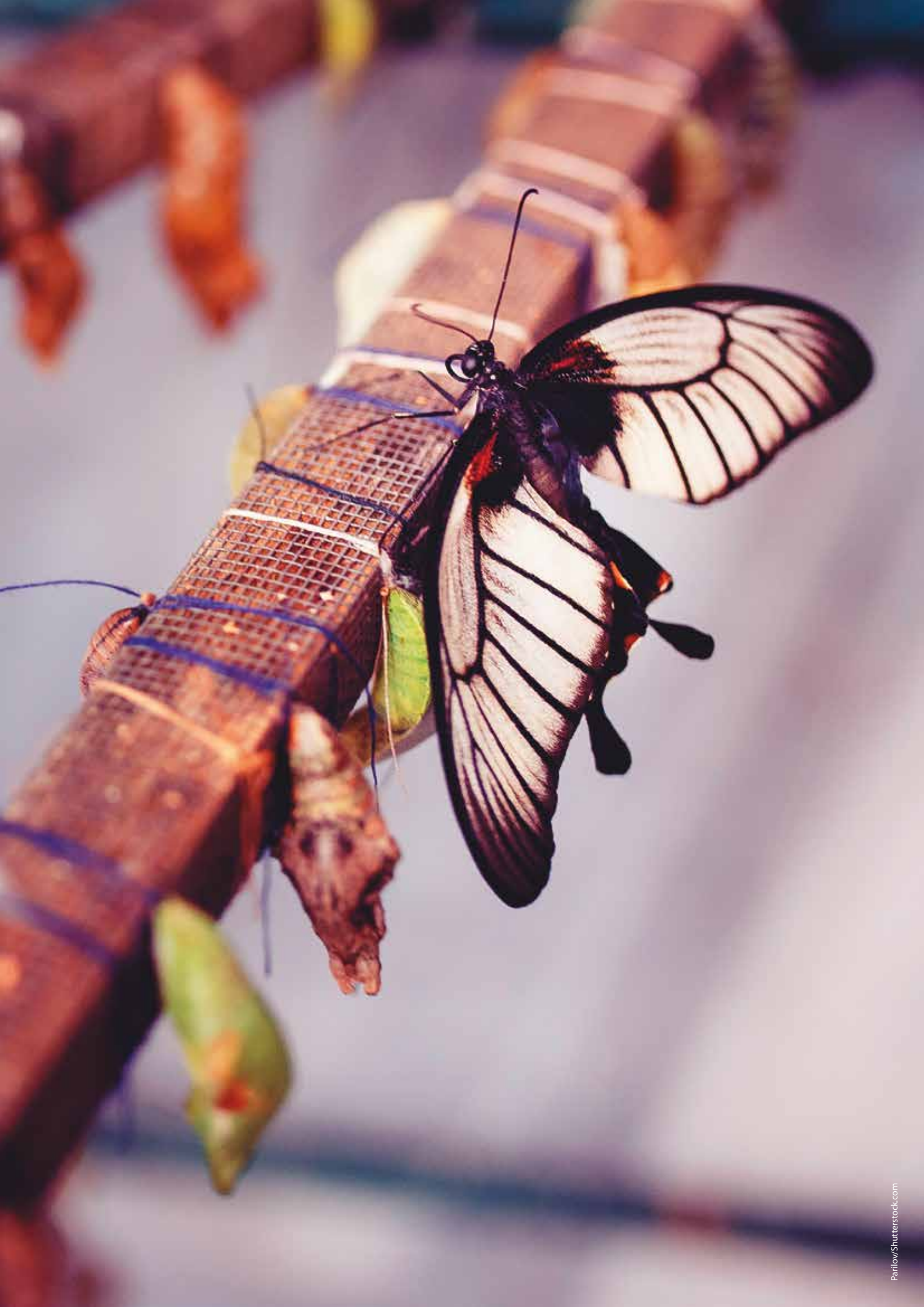
Katera so ključna razmišljanja, na katerih temelji *VITR za 2030*?

- ✓ **Transformativno delovanje:** Temeljne spremembe, ki bodo zagotovile trajnostno prihodnost, se začnejo na ravni posameznika. VITR mora poudariti načine, kako lahko vsak učeči se deluje v smeri sprememb za trajnost, vključno s priložnostmi, ki mu razkrijejo trenutno resničnost, kot tudi načine, kako lahko vpliva na družbeno preobrazbo, ki vodi v trajnostno prihodnost. VITR v akciji pomeni državljanstvo v akciji.
- ✓ **Strukturne spremembe:** VITR mora nameniti pozornost globokim strukturnim vzrokom netrajnostnega razvoja. Treba je vzpostaviti ravnovesje med gospodarsko rastjo in trajnostnim razvojem, zato bi moral VITR učeče se spodbujati k odkrivanju vrednot, ki se razlikujejo od vrednot potrošniških družb, obenem pa zagotoviti strukturni pogled na to, kako pristopiti k VITR v okoliščinah skrajne revščine in občutljivih razmer.
- ✓ **Tehnološka prihodnost:** VITR se mora odzvati na priložnosti in izzive tehnološkega napredka. Nekatere »stare« probleme bo mogoče rešiti z uporabo tehnologije, toda pojavili se bodo novi izzivi in tveganja. Zaradi iluzije, da lahko s tehnologijami rešimo večino trajnostnih problemov, lahko postane naloga poučevanja VITR bolj zahtevna, zato so kritično mišljenje ter trajnostne vrednote vedno bolj pomembne.

[...] spremembe med drugim zahtevajo določene motnje, ki ljudi prepričajo, da zapustijo varnost statusa quo oziroma običajnega načina razmišljanja, vedenja ali življenja.

To terja pogum, vztrajnost in odločnost, ki po navadi izhajajo iz osebnega prepričanja, vpogledov ali preprostega občutka za to, kar je prav.

(Odstavek 4.2, Izvedbeni okvir VITR za 2030.)

Poudarek na vodstvu držav članic

Resnost trenutnih izzivov je poziv državam članicam k prevzemanju odločnega vodenja za integracijo VITR na državni ravni v vse aktivnosti, povezane z vzgojo in izobraževanjem ter trajnostnim razvojem, kot del njihove implementacije CTR 4 in vseh drugih trajnostnih ciljev. V ta namen se *VITR za 2030* osredotoča na pobude držav članic za doseganje CTR.

Kaj bi morale narediti države članice?

- ✓ **Nasloviti pet prednostnih področij delovanja:** Države članice se poziva, da se osredotočijo na krepitev državnih pobud na petih prednostnih področjih *VITR za 2030*, tj. razvoj politik, spreminjanje učnih okolij, krepitev kompetenc izobraževalcev, opolnomočenje in mobilizacija mladih ter ukrepanje v skupnostih, kot tudi na spremljanje njihovega napredka.
- ✓ **Vključiti vse ustrezne deležnike:** V skladu z večplastno naravo VITR se države članice poziva k mobilizaciji, vključitvi in podpori različnih deležnikov v koordinirani strategiji, povezani z nacionalnimi okviri ciljev trajnostnega razvoja. Ta oblika vključitve različnih deležnikov je pomembna na lokalni, nacionalni, regionalni ter globalni ravni, saj zagotavlja partnerstvo in sodelovanje med vsemi deležniki.
- ✓ **Zagovarjati in mobilizirati vire:** Za zagotavljanje učinkovite implementacije VITR na državni ravni je pomembno tudi, da države članice z učinkovitim močnim komuniciranjem in zagovorništvom VITR dosežejo širšo javnost, hkrati pa naj si prizadevajo okrepitev vpliv tudi s povečano mobilizacijo virov za VITR.

Prispevek VITR h globalnim prednostnim področjem UNESCA

Prednostno področje: Afrika in VITR	VITR podpira inovativne rešitve za trajnostni razvoj v povezavi s potrebami in priložnostmi v Afriki, eni od celin, ki so najbolj občutljive na podnebne spremembe. Še posebej je VITR bistvenega pomena za prebivalstvo, ki živi v skrajni revščini in je pogosto tudi žrtev katastrof ter naravnih nesreč.
Prednostno področje: Enakost spolov in VITR⁵	VITR uporablja interdisciplinarni in sistemski pristop, ki enakost spolov povezuje s specifičnimi s spolom povezanimi izzivi vsakega od CTR; vidik spola je na primer povezan z občutljivostjo na nevarnosti, ki jih povzročajo podnebne spremembe. <i>VITR za 2030</i> se aktivno zavzema za enakost spolov in ustvarja pogoje za opolnomočenje žensk. Pri implementaciji okvira <i>VITR za 2030</i> bi za pet prednostnih področij morali upoštevati enakost spolov.

Male otoške države v razvoju

Male otoške države v razvoju (države SIDS) so najbolj izpostavljene podnebnim spremembam, saj se soočajo z dvigom morske gladine, umirajočimi koralnimi grebeni in morskimi ekosistemi ter vse pogostejšimi naravnimi nesrečami. Okoljski izzivi ogrožajo socialno in ekonomsko trajnost, pri čemer ženske pogosto bolj trpijo. Skupnostim grozijo selitve in prisilno preseljevanje, medtem ko je pomorsko industrijo prizadelo čezmerno izkoriščanje pomorskih virov.

VITR mora zagotoviti znanje, spretnosti in vrednote za ljudi vseh spolov, s katerimi se bodo lahko odzvali na spremembe ter nadgradili tradicionalno znanje ter prakse svojih lokalnih skupnosti. Vseživljenjsko učenje, vključno s tehničnim in poklicnim izobraževanjem in usposabljanjem, lahko pomaga zagotoviti, da bodo strokovnjaki ter skupnosti dobro pripravljene na spremembe.

⁵ Glej Akcijski načrt UNESCA za prednostno področje enakosti spolov UNESCO Priority Gender Equality Action Plan (2014–2021). <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000370905.locale=en> and <https://en.unesco.org/genderequality>.

Z zasledovanjem ciljev **VITR za 2030** si prizadevamo, da bi **v obdobju 10 let** ustvarili svet, v katerem ...

Vlade

vključujejo VITR v svoje vzgojno-izobraževalne politike in okvire, da bi zagotovile preoblikovanje vzgoje in izobraževanja.

Učeči se⁶ vseh

družbenih položajev in z vseh koncev sveta dobijo priložnosti za pridobivanje znanja, spretnosti, vrednot ter stališč, potrebnih za spodbujanje trajnostnega razvoja in uresničevanje 17-ih CTR, ter izkusijo trajnostni razvoj skozi celostni institucionalni pristop k VITR.

⁶ Izraz »učeči se« se nanaša na učence in dijake v ustanovah formalnega izobraževanja ter tehničnega in poklicnega izobraževanja in usposabljanja; učence in dijake v zasebnih izobraževalnih ustanovah; slušatelje vseživljenjskega učenja ter učeče se v neformalnih izobraževalnih ustanovah in situacijah; ter učeče se, ki se učijo zunaj izobraževalnih ustanov.

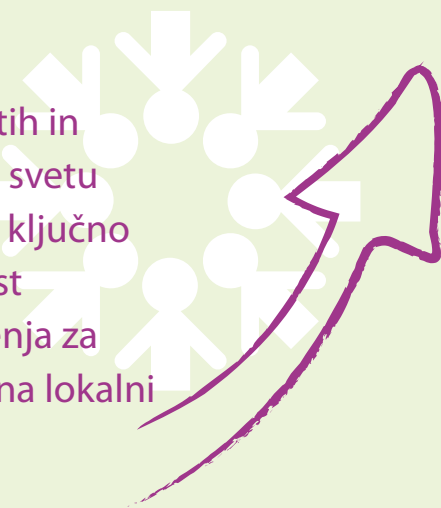

Izobraževalci⁷

po vsem svetu imajo priložnosti za krepitev kompetenc, ki jim omogočajo spodbujanje družbenih sprememb za trajnostno prihodnost.

Izobraževalne ustanove za usposabljanje izobraževalcev sistematično vključujejo VITR.

Ljudje v mestih in skupnostih po vsem svetu prepoznajo VITR kot ključno sredstvo in priložnost vseživljenjskega učenja za doseganje trajnosti na lokalni ravni.

Mladi dobijo pomembnejšo vlogo kot zagovorniki sprememb. Mladinske organizacije sistematično zagotavljajo usposabljanja za mlade in njihove učitelje s področja VITR.

⁷ Izraz »izobraževalci« vključuje nosilce vzgoje in izobraževanja v najširšem smislu: učitelje, profesorje, inštruktorje, vodilne posameznike v lokalnih skupnostih, starše in družinske člane.

3.

Prednostna področja delovanja

Države članice ter regionalne in globalne deležnike pozivamo k razvoju aktivnosti na petih prednostnih področjih delovanja.

Prednostno področje delovanja 1: Razvoj politik

Tvorci politik so odgovorni za vpeljavanje velikih globalnih sprememb, potrebnih za vzpostavitev trajnostnega razvoja v današnjem času. Igrajo ključno vlogo pri oblikovanju okolja, ki omogoča uspešnejšo in obsežnejšo vključitev VITR v vzgojno-izobraževalne ustanove, skupnosti ter druga okolja, kjer poteka učenje. Podpora politik je pomembna tako v formalnem kot v neformalnem sektorju ter za ustvarjanje sinergij med njimi. Poleg tega razvoj politik (advancing policies), ki podpirajo VITR, ne zadeva samo vzgojno-izobraževalnega sektorja, temveč tudi vse druge, ki so pomembni za trajnostni razvoj.

Glavni akterji

- Tvorci vzgojno-izobraževalnih politik na institucionalni, lokalni, nacionalni, regionalni in globalni ravni, predvsem na ministrstvih za vzgojo in izobraževanje
- Tvorci politik iz sektorjev trajnostnega razvoja, zlasti na ministrstvih za okolje idr.
- Nevladne organizacije, zasebne družbe ter akademski krogi, ki prispevajo k razpravam o politikah, povezanih s trajnostnim razvojem ter vzgojo in izobraževanjem
- UNESCO in njegovi partnerji

Predlagani ukrepi

- ✓ Ministrstva za vzgojo in izobraževanje bi morala **revidirati namen vzgojno-izobraževalnih sistemov glede na CTR** in določiti učne cilje, ki so v celoti skladni s temi cilji. Tvorci vzgojno-izobraževalnih politik na lokalni, nacionalni, regionalni ter globalni ravni bi morali **vključiti VITR v vzgojno-izobraževalne politike**, vključno tiste, ki se nanašajo na učna okolja, kurikule, izobraževanje učiteljev ter ocenjevanje učečih se, pri čemer se vedno upošteva tudi vidik spolov.

- ✓ Tvorci vzgojno-izobraževalnih politik bi morali **vključiti VITR v kriterije zagotavljanja kakovosti vzgoje in izobraževanja** ter tako zagotoviti spremljanje vzgojno-izobraževalnih ustanov in vrednotenje učinkovitosti njihovega napredka pri razvoju kompetenc učečih se kot zagovornikov sprememb.
- ✓ Tvorci vzgojno-izobraževalnih politik bi morali v sodelovanju z drugimi ministrstvi, nevladnimi organizacijami, zasebnimi družbami in akademskimi krogi **razviti politike za sistematično krepitev sinergij** med formalnimi in neformalnimi oblikami vzgoje in izobraževanja ter učenja. To lahko na primer vključuje ukrepe za spodbujanje projektnega učenja o vprašanih trajnostnega razvoja znotraj skupnosti.
- ✓ Tvorci politik iz sektorjev trajnostnega razvoja bi morali v sodelovanju s tvorci vzgojno-izobraževalnih politik, nevladnimi organizacijami, zasebnimi družbami in akademskimi krogi **VITR vključiti v vse politike, ki se izrecno nanašajo na doseganje CTR**. Na primer, VITR bi morali opazneje vključiti v vse politike, ki naslavljajo podnebne spremembe (CTR 13). Ta prizadevanja bodo zahtevala tesno sodelovanje med tvorci politik iz sektorjev trajnostnega razvoja ter vzgoje in izobraževanja, zlasti med ključnimi ministrstvi, kot tudi okrepjeno upravljanje.

Za podporo tem ukrepom so UNESCO, njegovi partnerji iz Združenih narodov in drugi partnerji pripravili program, ki podpira državne pobude *VITR za 2030*, z namenom vključitve VITR v politike vzgoje in izobraževanja ter trajnostnega razvoja, **spodbujanja partnerstev med deležniki iz različnih sektorjev in vlad** prek globalne platforme za tvorce politik ter zagovorništva VITR na globalni ravni skupaj s partnerji iz ZN ter mednarodnimi in nacionalnimi deležniki, vključno z nacionalnimi komisijami za UNESCO.

**TOOL
BOX**
on.unesco.org/esdtoolbox

Prednostno področje delovanja 2: Preoblikovanje učnih okolij

Za spodbujanje učečih se k prevzemanju vloge zagovornikov sprememb, ki imajo znanje, sredstva, pripravljenost in pogum za transformativno delovanje (transformative action) v smeri trajnostnega razvoja, so potrebne spremembe v vzgojno-izobraževalnih ustanovah. Z načeli trajnostnega razvoja mora biti usklajena vzgojno-izobraževalna ustanova v celoti, tako da načini upravljanja in sprejemanja odločitev znotraj ustanove podpirajo učne vsebine ter pedagoške pristope. Celostni institucionalni pristop (whole-institution approach) k VITR terja učna okolja, kjer se učeči se učimo o tem, kar živimo, in živimo, kar se učimo.

Glavni akterji

- Vodje vzgojno-izobraževalnih institucij, vključno z ravnateljmi šol, vodstvom na univerzah ter visokošolskih ustanovah, vodje centrov za tehnično in poklicno izobraževanje ter vodje centrov za usposabljanje osebja v zasebnih podjetjih
- Izobraževalci, učeči se ter administrativno osebje v učnih ustanovah
- Vodje lokalnih skupnosti, družine v lokalnih skupnostih ter akterji, ki delujejo v smeri trajnostnega razvoja v nevladnem in zasebnem sektorju
- Tvorci vzgojno-izobraževalnih politik
- UNESCO in njegovi partnerji

Predlagani ukrepi

- ✓ Vodje vzgojno-izobraževalnih institucij, vključno z ravnateljmi šol, dekani in rektorji na univerzah ter visokošolskih ustanovah, vodje centrov za tehnično in poklicno izobraževanje ter vodje centrov za usposabljanje osebja v zasebnih družbah bi morali skupaj s svojimi člani in lokalno skupnostjo **razviti konkretne, časovno opredeljene načrte za implementacijo celostnega institucionalnega pristopa k VITR.**
- ✓ Na primer, vodje vzgojno-izobraževalnih institucij bi morali zagotoviti, **da sta njihovo upravljanje in kultura skladna z načeli trajnostnega razvoja.** Eden od takšnih ukrepov je zagotavljanje demokratičnega odločanja od spodaj navzgor, kjer vsi člani institucije in drugi deležniki prispevajo k odločitvam o specifičnih trajnostnih izzivih, ki jih je

treba nasloviti na ravni institucije. Prizadevanja bi morala biti usmerjena k spreminjanju kulture institucij v smer sodelovanja, solidarnosti ter vključevanja oseb vseh spolov in iz vseh okolij.

- ✓ Administrativno osebje vzgojno-izobraževalnih institucij bi moralo **zagotoviti, da prostori in postopki temeljijo na načelih trajnostnega razvoja.** To lahko na primer vključuje pasivno gradnjo, trajnostne in varne možnosti prevoza za osebje ter učeče se, dobavo lokalno proizvedenih trajnostnih izdelkov in revizije trajnosti.
- ✓ Izobraževalci, učeči se ter administrativno osebje bi morali sodelovati z vodji lokalnih skupnosti in družinami, pa tudi z akterji, ki delujejo v smeri trajnostnega razvoja v nevladnem in zasebnem sektorju, z namenom vključevanja lokalne skupnosti kot pomembnega okolja za interdisciplinarno, projektno naravnano učenje in delovanje za trajnost.
- ✓ Tvorci vzgojno-izobraževalnih politik bi morali ustvarjati **okolja, ki izobraževalcem omogočajo vključitev celostnega institucionalnega pristopa k VITR.** To na primer vključuje poudarek na VITR kot glavni med vsemi prednostnimi nalogami, omogočanje večje prilagodljivosti, partnerstev ter uporabo celostnega institucionalnega pristopa k VITR, kar naj se odraža pri vrednotenju uspešnosti učnih ustanov.

Za podporo tem ukrepom si UNESCO, njegovi partnerji iz Združenih narodov in drugi partnerji aktivno prizadevajo **razviti in razdeliti gradivo s smernicami, ki po korakih nudijo podporo implementaciji celostnega institucionalnega pristopa k VITR, ter nuditi deležnikom globalno platformo** za izmenjavo informacij in izkušenj ter gradnjo partnerstev, predvsem prek globalnih mrež, kot so mreža UNESCO pridruženih šol (ASPnet), UNESCO centri za tehnično in poklicno izobraževanje ter usposabljanje in UNESCOVE katedre.

**TOOL
BOX**
on.unesco.org/esdtoolbox

Prednostno področje delovanja 3:

Krepitev kompetenc izobraževalcev

Izobraževalci imajo ključno vlogo pri podpori učech se pri prehodu k trajnostnemu načinu življenja tudi v dobi, ko so informacije na voljo povsod in ko njihova vloga doživlja velike spremembe. Izobraževalci v vseh vzgojno-izobraževalnih okoljih lahko učech se pomagajo razumeti zapletene možnosti izbire, ki jih zahteva trajnostni razvoj, obenem pa jih motivirajo za preoblikovanje tako samih sebe kot družbe. Da bi učech se lahko usmerjali in opolnomočili, morajo biti tudi sami opolnomočeni ter opremljeni z znanjem, spretnostmi, vrednotami in vedenjem, ki jih zahteva ta prehod. To vključuje razumevanje ključnih vidikov vsakega od 17-ih CTR in njihovih medsebojnih povezav kot tudi razumevanje, kako transformativno delovanje poteka in s katerimi transformativnimi pedagoškimi pristopi, ki upoštevajo vidik spola, lahko to na najboljši način dosežemo.

Glavni akterji

- Vodstvo in osebje ustanov za izobraževanje učiteljev na vseh ravneh vzgoje in izobraževanja
- Vodstvo in osebje ustanov za usposabljanje neformalnih izobraževalcev
- Vodstvo in osebje zasebnih podjetij
- Tvorci politik
- Izobraževalci
- UNESCO in njegovi partnerji

Predlagani ukrepi

- ✓ Vodje in osebje ustanov za izobraževanje učiteljev bi morali **vključiti sistematični in celostni razvoj kompetenc VITR v izobraževanje učiteljev pred nastopom službe in na delovnem mestu ter v ocenjevanje njihovega dela** v predšolskem, primarnem, sekundarnem ter terciarnem izobraževanju, vključno z izobraževanjem za odrasle. To vključuje učenje specifičnih vsebin za vsakega od CTR ter transformativne pedagoške pristope (transformative pedagogies), ki omogočajo uresničevanje ukrepov.
- ✓ Vodstvo in osebje tehničnih in poklicnih izobraževalnih ustanov ter ustanov za usposabljanje zasebnih

podjetij bi morali sodelovati pri **krepitvi kompetenc izobraževalcev** v teh ustanovah ter zasebnih podjetjih, kar vključuje razvoj znanja, spretnosti, vrednot in stališč za uresničevanje trajnostnega razvoja, s poudarkom na zelenih gospodarstvih ter trajnostni proizvodnji in porabi. Vodje in osebje ustanov za usposabljanje neformalnih izobraževalcev bi tudi moralo vključiti VITR v vse aktivnosti razvoja kompetenc.

- ✓ Učitelji vseh izobraževalcev bi morali **sistematično zagotavljati priložnosti vzajemnega učenja** (peer-to-peer learning), kjer lahko drug z drugim delijo svoje uspehe in izzive ter tako dokažejo, da je tudi tako ambiciozni cilj, kot je VITR, mogoče po korakih vključiti v dnevno prakso poučevanja.
- ✓ Tvorci politik bi morali **podpreti, motivirati in pohvaliti** tiste izobraževalce, ki VITR uspešno vključujejo v svoje poučevanje ter s tem vzgojo in izobraževanje prilagajajo zahtevam današnjega sveta. To lahko na primer vključuje različne spodbude in tudi priznavanje pobud za VITR kot del ocenjevanja kakovosti vzgoje in izobraževanja v ustanovah.
- ✓ Izobraževalci bi morali **učech se spodbujati na njihovi poti preobrazbe** in jim hkrati v vlogi strokovnjakov posredovati znanje za trajnostno prihodnost. Z inovativnimi pedagoškimi pristopi (innovative pedagogies) jih lahko opolnomočijo, da postanejo zagovorniki sprememb.

Za podporo tem ukrepom UNESCO in njegovi partnerji iz Združenih narodov ter drugi partnerji **podpirajo krepitev kompetenc izobraževalcev** (capacity-building of educators) ter zagotavljajo smernice in vire za lažjo vključitev VITR v kurikulum, skupaj z **globalno platformo za povezovanje med izobraževalci in ustanovami za usposabljanje**, na podlagi katere si ti lahko izmenjujejo najboljše prakse in sodelujejo na globalni ravni.

**TOOL
BOX**
on.unesco.org/esdtoolbox

Prednostno področje delovanja 4: Opolnomočenje in mobilizacija mladih

S posledicami netrajnostnega razvoja se bodo morale v prihodnosti soočiti današnje generacije mladih in prihodnje generacije, kar pomeni, da sta ogroženi tako njihova sedanost kot prihodnost. Ravno mladi pa so obenem tudi tisti, ki postajajo vse glasnejši in aktivnejši, zahtevajo nujne in odločne spremembe ter odgovornost zanje pripisujejo svetovnim voditeljem, zlasti ko gre za reševanje podnebnih sprememb. Oblikovali so in še vedno oblikujejo vizijo za najbolj ustvarjalne in domiselne rešitve trajnostnih izzivov. Poleg tega mladi predstavljajo tudi pomembno skupino potrošnikov. Način razvoja njihovih potrošniških vzorcev bo močno vplival na pot trajnosti v posameznih državah. Opolnomočenje in mobilizacija mladih vseh spolov je zato osrednji del implementacije VITR.

Glavni akterji

- Mladi po vsem svetu
- Skupine, ki jih vodijo mladi in so osredotočene na mlade, organizacije ter mreže
- Tvorci politik ter člani javnih in zasebnih ustanov
- Deležniki skupnosti, starši in družine
- UNESCO in njegovi partnerji

Predlagani ukrepi

- ✓ Mladi ljudje po vsem svetu, ki imajo od tega prednostnega področja koristi in so hkrati spodbujevalci njegovega delovanja, so ustvarjalni in aktivni družbeni inovatorji ter podjetniki in so lahko pobudniki sprememb za trajnostno prihodnost. Mladi lahko **uporabijo spletne skupnosti in druge komunikacijske kanale za širjenje sporočil o nujnosti reševanja trajnostnih izzivov, se zavzemajo za vključitev VITR v svoja vzgojno-izobraževalna okolja, prevzamejo pomembnejšo vlogo ter aktivno delujejo v smeri družbene preobrazbe.**

- ✓ Skupine, ki jih vodijo mladi in so osredotočene na mlade ter organizacije in mreže bi morale **ustvarjati priložnosti za mlade in si medsebojno pomagati pri opolnomočenju** s transformativnim znanjem, spretnostmi, vrednotami ter stališči. To vključuje spretnosti zagovorništva in podpore akcij mladih ter pozivanje tvorcev politik in drugih skupin k nujnosti reševanja trajnostnih izzivov.
- ✓ Skupine, organizacije ter mreže, ki jih vodijo mladi ali so osredotočene na mlade, bi morale **povezati, mobilizirati in vključiti mlade z namenom povečanja njihovega sodelovanja pri delovanju za trajnostni razvoj.** To zadeva dvig zavesti o CTR s poudarjanjem zagovorništva in komunikacije, vključno z akcijami mladih, ki prav njih ozaveščajo, kako so ti cilji povezani z najpomembnejšimi vprašanji za mlade v njihovih skupnostih.
- ✓ Tvorci politik ter člani javnih in zasebnih ustanov morajo mlade prepoznati kot ključne sodelavce in akterje v vseh prizadevanjih za spodbujanje trajnostnega razvoja. Še zlasti mlade se mora polno vključiti v zasnovo, zagotavljanje ter spremljanje politik in programov, povezanih z vzgojo in izobraževanjem ter trajnostnim razvojem. Eden od načinov, da se to zagotovi, so sedeži za predstavnike mladih na vseh ravneh odločanja znotraj ustanov.

Za podporo tem ukrepom UNESCO, njegovi partnerji iz Združenih narodov ter drugi partnerji **podpirajo ustrezne priložnosti ter orodja za usposabljanje** mladih, s čimer jim omogočajo nadgradnjo znanja, spretnosti, vrednot in stališč za izražanje mnenj. Poleg tega jim nudijo tudi **globalno platformo za povezovanje in sodelovanje** različnih deležnikov ter vzpostavljanje medgeneracijskega dialoga v skladu s Strategijo Združenih narodov za mlade.⁸

**TOOL
BOX**
on.unesco.org/esdtoolbox

⁸ Na podlagi Operativne strategije UNESCO za mladino za obdobje 2014–2021 (<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000227150.locale=en>) UNESCO deluje skupaj z mladimi z zavezo podpore pri skupnem delu s ciljem spodbujanja družbenih inovacij in sprememb, polnega sodelovanja pri razvoju družb, odpravljanja revščine in neenakosti ter spodbujanja kulture miru. VITR je sestavni del tega paketa ukrepov UNESCO, ki jih izvajajo mladi skupaj z mladimi in za mlade (<https://en.unesco.org/youth>).

PLANET
EARTH

Prednostno področje delovanja 5: Pospeševanje delovanja na lokalni ravni

Smiselne preobrazbe in transformativno delovanje za trajnostni razvoj se bodo najverjetneje odvijali na ravni skupnosti. V njihovem vsakdanjem življenju ter na ravni skupnosti se učeči se in drugi ljudje odločajo za trajnostni razvoj in ukrepajo skladno s tem. V skupnostih najdejo tudi partnerje za svoja prizadevanja na področju trajnostnega razvoja. To so razlogi, zaradi katerih moramo spodbujati aktivno sodelovanje med vzgojno-izobraževalnimi ustanovami in skupnostjo. Tako se zagotovi, da se najnovejša znanja in prakse o trajnostnem razvoju uporabijo za napredek programov lokalnih skupnosti.

Glavni akterji

- Lokalni javni organi, vključno z občinskimi oblastmi, mestnimi sveti in uradi za šolstvo, ter tvorci politik na nacionalni in regionalni ravni
- Nevladne organizacije, zasebna podjetja ter lokalni mediji
- Formalni in neformalni deležniki s področja vzgoje in izobraževanja v skupnosti, vključno z učnimi centri in visokošolskimi ustanovami
- Vsi ljudje v lokalni skupnosti
- UNESCO in njegovi partnerji

Predlagani ukrepi

- ✓ Lokalni javni organi, vključno z občinskimi oblastmi, mestnimi sveti in uradi za šolstvo, bi morali, ob usklajevanju z vsemi ustreznimi deležniki v skupnosti, **razviti akcijski načrt za to, kako lahko celotna skupnost postane učni laboratorij za trajnostni razvoj ter pomemben element državnih pobud za VITR za 2030**, ki zagotavlja priložnosti za vse državljane, da postanejo zagovorniki sprememb.
- ✓ Lokalni javni organi bi morali, ob usklajevanju z vsemi ustreznimi deležniki, vključno z nevladnimi organizacijami, zasebnimi podjetji ter lokalnimi mediji, **zagotoviti razvoj zmogljivosti za lokalne tvorce politik in mnenjske voditelje kot tudi širšo**

javnost, ki bi jim pomagali pojasniti CTR ter prispevali k razumevanju konkretnih lokalnih implikacij CTR v skupnosti.

To vključuje neformalno učenje v vsakdanjem življenju, med drugim zagotavljanje infrastrukture za varno uporabo javnega prevoza in redne informacije o trajnostnem razvoju v lokalnih medijih.

- ✓ Formalni in neformalni ponudniki vzgoje in izobraževanja v skupnosti bi morali **koordinirati svoje programe za skupno uresničevanje vseh CTR ter za usklajeno reševanje z njimi povezanih lokalnih trajnostnih izzivov**. Učni centri v skupnostih lahko služijo kot centri za vseživljenjsko učenje o VITR.
- ✓ Tvorci politik na nacionalni ravni bi morali **spodbujati in podpirati prizadevanja lokalnih skupnosti ter jih usklajevati** kot del državnih pobud za *VITR za 2030* in kot nacionalne prispevke k uresničevanju CTR. To vključuje spodbujanje lokalnih oblasti k vključevanju lokaliziranih ciljev in vsebin VITR (localized ESD) v kurikule in programe vseživljenjskega učenja.
- ✓ Vsi ljudje v lokalni skupnosti bi morali aktivno sodelovati pri ključnih trajnostnih izzivih, razviti spretnosti za primerjavo različnih scenarijev za prihodnost svoje skupnosti, sprejeti vrednote in stališča, ki podpirajo trajnejšo prihodnost, **se vključevati v postopke javnega odločanja ter delovati kot odgovorni člani skupnosti**.

Za podporo tem ukrepom UNESCO, njegovi partnerji iz Združenih narodov in drugi **sodelujejo z obstoječimi mrežami mest in skupnosti z namenom integriranja VITR** v učenje na vseh ravneh lokalnih skupnostih ter povezovanja delovanja na nacionalni in lokalni ravni. Poleg tega **podpirajo tudi globalne platforme za lokalne skupnosti, ki krepijo partnerstvo in sodelovanje** na področju VITR.

**TOOL
BOX**
on.unesco.org/esdtoolbox

LESOTHO

LETONIE

ERYTHREE

ESPAGNE

ETHIOPIE

4.

Implementacija

Pet prednostnih področij delovanja *VITR za 2030* naj bi države članice ter regionalni in globalni deležniki vpeljali s podporo in pomočjo UNESCO ter njegovih partnerjev.

4.1. Implementacija *VITR za 2030* na ravni držav

Pri implementaciji aktivnosti na prednostnih področjih delovanja države članice pozivamo k mobilizaciji deležnikov, dejavnih na teh petih področjih, in podpori njihovega mreženja v okviru usklajene strategije, povezane z nacionalnim okvirom CTR. Obenem naj bi se okrepila tudi konkretna prizadevanja za razvijanje sposobnosti komuniciranja in zagovorništva s ciljem učinkoviteje vključevati CTR v vzgojno-izobraževalne prakse ter okvire. Vzpostavijo se lahko nacionalne pobude, ki vključujejo iniciative različnih deležnikov in podpirajo *VITR za 2030* na državni ravni.

(Odstavek 5.19, Izvedbeni okvir *VITR za 2030*.)

Cilj

V državah članicah začeti implementacijo kažipota *VITR za 2030* ter njegovih petih prednostnih področij delovanja z vključevanjem v državne pobude za integracijo *VITR* v vzgojo in izobraževanje ter trajnostni razvoj.

Predlagane aktivnosti na ravni držav

Za implementacijo *VITR za 2030* na nacionalni ravni države članice pozivamo k:

- vključevanju v državne pobude *VITR za 2030* (country initiatives on *ESD for 2030*), ki imajo ali bi potencialno lahko imele vpliv na ravni države. Gradijo lahko na obstoječih pobudah, povezanih z *VITR*, ali oblikujejo novo pobudo, če je to potrebno, v zvezi s prispevanjem k CTR 4 ter jih, kjer je to mogoče, razširijo. Praviloma državno pobudo začne in vodi vlada ali nevladna organizacija v sodelovanju z vlado;
- vključevanju aktivnosti *VITR za 2030* v nacionalne okvire za uresničevanje CTR, vzgojo in izobraževanje ali druge ustrezne okvire z namenom zagotavljanja povezanega delovanja na državni ravni;
- naslavljanju enega ali več od petih prednostnih področij delovanja z različnimi aktivnostmi, ki jih je mogoče vključiti kot del ene krovne državne pobude različnih deležnikov;
- spodbujanju večsektorskih partnerstev in sodelovanja, zlasti s ključnimi deležniki petih prednostnih področij delovanja, z namenom naslavljanja vseh ustreznih sektorjev na področju vzgoje in izobraževanja ter trajnostnega razvoja. Delovna skupina na ravni države bi morala biti odgovorna za skupno koordinacijo načrtovanja, implementacije, mreženja, spremljanja, poročanja ter komuniciranja z UNESCO. Delovno skupino lahko gosti državni upravljalni organ, zadolžen za CTR, nacionalna komisija za UNESCO ali ustrezno ministrstvo oziroma institucija;
- krepitevi komuniciranja in zagovorništva CTR z namenom mobilizacije ljudi tudi zunaj skupnosti trajnostnega razvoja;
- spremljanju in poročanju o napredku državnih pobud z jasno zastavljenimi konkretnimi cilji, kjer je to mogoče.

Aktivnosti UNESCO

- UNESCO podpira državne pobude za *VITR za 2030* na podlagi predlogov s strani držav članic.
- UNESCO podpira partnerstvo in sodelovanje med državnimi pobudami.
- UNESCO zagotavlja posebno tehnično podporo za prepoznane državne pobude ter organizira regionalna informativna srečanja z namenom zagotavljanja tehničnih smernic za njihovo vzpostavitev.
- UNESCO spremlja napredek prepoznanih državnih pobud z namenom vključitve v globalna poročila o *VITR za 2030* (za več informacij glej str. 48).
- Pričakuje se, da bodo državne pobude financirale države same. UNESCO lahko zagotovi začetni kapital za državne pobude držav v razvoju.

**TOOL
BOX**
on.unesco.org/esdtoolbox

4.2. Spodbujanje partnerstev in sodelovanja

Pri implementaciji aktivnosti na prednostnih področjih delovanja države članice pozivamo k mobilizaciji deležnikov, dejavnih na teh petih področjih, in podpori njihovega mreženja v okviru usklajene strategije, povezane z nacionalnim okvirom CTR.

UNESCO bo še naprej podpiral tako mreženje za ključne globalne partnerje kot tudi sam proces mreženja. To vključuje zagotavljanje platform za srečevanje ter izmenjavo informacij in izkušenj ter skupno načrtovanje pobud. Platforme bodo vključevale predstavnike in akterje iz vladnega in zasebnega sektorja kot tudi iz donatorskih in razvojnih skupnosti ter skupnosti, ki si prizadevajo za CTR, skupaj z deležniki s petih prednostnih področij delovanja na nacionalni, regionalni ter globalni ravni.

(Odstavek 5.19, 5.22, Izvedbeni okvir *VITR za 2030.*)

Cilj

Za implementacijo petih prednostnih področij delovanja *VITR za 2030* so organizirane različne priložnosti mreženja med državami članicami ter drugimi deležniki, ki spodbujajo meddržavno in medsektorsko sodelovanje ter ustvarjanje sinergij.

Predlagane aktivnosti na ravni držav

Za spodbujanje partnerstev in sodelovanja, države članice pozivamo h:

- krepitevi partnerstev in sodelovanja med formalnim in neformalnim vzgojno-izobraževalnim sektorjem, vključno z medgeneracijskim vseživljenjskim učenjem, ki poteka v skupnostih;
- razvoju in podpori partnerstev in sodelovanja med področji vzgoje in izobraževanja, trajnostnega razvoja in CTR, vključno z deležniki, povezanimi s CTR 4;
- krepitevi partnerstev in sodelovanja med javnim in zasebnim sektorjem za doseganje strukturnih sprememb,

potrebnih za trajnostno prihodnost, ter za mobilizacijo virov za podporo procesa;

- razvoju mrež na državni ravni za deležnike *VITR za 2030* z namenom usklajevanja aktivnosti državnih pobud, povezanih z *VITR za 2030*, ter omogočanja partnerstev in sodelovanja med različnimi deležniki;
- uskladitvi ter krepitevi koordinacije in sodelovanja na globalni, regionalni, državni, regijski ter lokalni ravni glede politik in praks, povezanih z *VITR*, da bi zagotovili vzajemne sinergije.

Aktivnosti UNESCO

Globalna mreža *VITR za 2030 (ESD-Net)*

UNESCO vzpostavlja globalno mrežo *VITR za 2030 (ESD-Net)** za:

- vzpostavljanje dialoga, partnerstev in spodbujanje sodelovanja med predstavniki na ravni državnih pobud ter drugimi partnerskimi organizacijami;
- izmenjavo spoznanj in najboljših praks, povezanih z implementacijo *VITR za 2030*, za zagotavljanje priložnosti vzajemnega učenja;
- opozarjanje o pomenu prispevanja *VITR* k CTR kot del globalnega podpiranja *VITR*;
- spremljanje in poročanje glede implementacije *VITR za 2030*.

Kako mreža deluje?

- Vsaki dve leti UNESCO skliče globalno srečanje mreže *ESD-Net*, pri čemer je prvo predvideno v letu 2023, z namenom razprave o napredku implementacije *VITR za 2030*.
- Za obdobje med srečanji bo vzpostavljeno spletno interaktivno učno okolje, namenjeno sodelovanju med člani mreže.
- Glede na potrebe bodo znotraj mreže vzpostavljene tudi regionalne ali tematske podskupine. Delo regionalnih podskupin mora potekati na način, ki optimalno krepi povezovanje z regionalno koordinacijo CTR 4 ter mednarodnimi procesi.

Kdo so člani?

- Predstavniki državnih pobud, kot so vladne in nevladne organizacije, institucije, partnerji ZN, člani razvojnih skupnosti ter donatorske agencije.

**TOOL
BOX**
on.unesco.org/esdtoolbox

* *ESD for 2030 Global Network (ESD-Net)*

4.3. Komuniciranje za ukrepanje

Z izpostavljanjem ciljev trajnostnega razvoja (CTR) ima lahko VITR bolj proaktivno vlogo pri njihovem uresničevanju. Dober primer teh prizadevanj so aktivnosti komuniciranja in zagovorništva, povezane s CTR, ki potekajo v vzgojno-izobraževalnih okoljih.

Aktivnosti vključujejo obveščanje učečih se vseh starosti o obstoju 17-ih CTR ter pomenu teh ciljev za njihovo individualno in skupno življenje, vključno z odgovornostmi posameznikov ter institucij za pomoč pri njihovem uresničevanju. Aktivnosti na področju VITR so zelo zaželeni, saj moramo doseči učeče se vseh starosti in splošno javnost ter poglobiti njihovo razumevanje CTR ter vloge vzgoje in izobraževanja pri njihovem uresničevanju.

Prizadevanja v komuniciranju in zagovorništvu o vlogi vzgoje in izobraževanja pri podpori uresničevanja CTR se bodo morala okrepiti. Na nacionalni ravni bo to del državnih pobud *VITR za 2030*, medtem ko bo na globalni ravni UNESCO razvil poseben program, namenjen obveščanju ustreznih skupnosti o CTR ter učečih se in izobraževalcev o ključni vlogi vzgoje in izobraževanja pri podpori uresničevanja teh ciljev. Program nagrad na področju VITR, ki jih skupaj podeljujeta UNESCO in Japonska, bo, če se bo nadaljeval, sestavni del strategije UNESCO za komuniciranje in zagovorništvo.

(Odstavek 5.4, 5.24, Izvedbeni okvir *VITR za 2030*.)

Cilj

Da bi izrazili nujnost ukrepanja na petih prednostnih področjih delovanja ter zagotavljanje uspeha *VITR za 2030*, države članice in druge deležnike spodbujamo k aktivnostim komuniciranja, ozaveščanja ter zagovorništva, pri čemer naj vključujejo širšo javnost ter partnerje s področja vzgoje in izobraževanja ter trajnostnega razvoja.

Predlagane aktivnosti na ravni držav

V povezavi z zagovorništvom države članice pozivamo k:

- spodbujanju vloge vzgoje in izobraževanja kot katalizatorja pri uresničevanju vseh CTR. To dosegamo s ciljno usmerjeno komunikacijo in ozaveščanjem v vseh dejavnostih VITR, z mobilizacijo deležnikov v vzgoji in izobraževanju ter medijev;
- poudarjanju pomena vzgoje in izobraževanja v aktivnostih komuniciranja, ozaveščanja ter zagovorništva, povezanih s trajnostnim razvojem in CTR, vključno z javnimi akcijami;
- uporabi inovativnih načinov komuniciranja o delu na področju VITR, vključno z digitalnimi forumi, ter dajanju prednosti vključevanju mladih.

Aktivnosti UNESCO

Opolnomočenje ključnih deležnikov pri njihovi komunikaciji

UNESCO sodeluje s ključnimi akterji na petih prednostnih področjih delovanja, tj. z vzgojno-izobraževalnimi ustanovami, izobraževalci in praktiki, mladimi ter tvorcami politik, pri obveščanju in spodbujanju VITR med njihovimi deležniki. UNESCO si prizadeva za:

- predstavitev najboljših praks na področju VITR, ki prispevajo k CTR s pomočjo svojih izdelkov in kanalov za komuniciranje, vključno z mrežo UNESCO pridruženih šol (ASPnet);
- osvetljevanje izjemnih pobud VITR, ki prispevajo k uresničevanju CTR, s programom nagrad VITR, ki jih skupaj podeljujeta UNESCO in Japonska (UNESCO-Japan Prize on ESD);
- zagotavljanje učnih gradiv in virov za CTR z izbiro enega ali več CTR ter poudarjanjem pomembnih učnih ciljev in pristopov ter povezav in neskladnosti med določenimi cilji;

Zagovorništvo na globalni ravni

UNESCO si prav tako prizadeva izpostaviti vlogo VITR na globalni ravni, predvsem njegovo vlogo ključnega dejavnika za doseganje vseh 17-ih CTR. To vključuje:

- organizacijo globalnih srečanj vsaki dve leti v okviru mreže *ESD-Net* kot vodilne platforme za globalno

zagovorništvo VITR ter kot priložnost mreženja za ustrezne deležnike;

- podporo spletnih kanalov za povezovanje državnih pobud in njihovih deležnikov ter organizacijo skupnih dni za izvedbo ukrepov z namenom pridobivanja zagona in spodbujanja delovanja VITR na globalni ravni;
- nadgradnjo dosežkov kampanje UNESCO za VITR iz leta 2020 z vključevanjem javnosti na globalni ravni z namenom spodbujanja posameznikov in skupnosti, da prevzamejo odgovornost ter ukrepajo za trajnostni razvoj;
- vključevanje v mednarodne procese ZN in druge, povezane s trajnostnim razvojem (kot so konference pogodbenic o podnebnih spremembah), kot priložnosti za osvetljevanje *VITR za 2030* ter v sodelovanju s subjekti ZN, kot so Oddelek Združenih narodov za gospodarske in socialne zadeve (UN DESA), mreža okoljskega programa UNEP One Planet Network ter drugi, odgovorni za upravljanje CTR, skupaj s preostalimi globalnimi partnerji, npr. regionalnimi strokovnimi centri za VITR.

**TOOL
BOX**

on.unesco.org/esdtoolbox

4.4. Spremljanje vprašanj in trendov

Implementacija *VITR za 2030* mora temeljiti na dokazih. Zagotovljeno mora biti spremljanje novih vprašanj in trendov ter njihova analiza s ciljem ugotoviti morebitne pedagoške implikacije. UNESCO se priporoča izvedba analitičnega dela na teh področjih, zlasti tistih, ki so povezana s preoblikovanjem ravnanja posameznikov, strukturnimi vprašanji, povezanimi z razvojem, trajnostjo ter prihodnostjo *VITR* v dobi tehnološkega napredka.

O rezultatih tega dela bodo obveščeni akterji na terenu.

(Odstavek 5.23, Izvedbeni okvir *VITR za 2030*.)

Cilj

Da bi podprli implementacijo petih prednostnih področij *VITR za 2030* s konkretnimi dokazi ter strateško napovedjo, je treba pregledati najnovejša dognanja na področju vzgoje in izobraževanja ter trajnostnega razvoja.

Predlagane aktivnosti na ravni držav

Za spremljanje vprašanj in trendov države članice pozivamo k:

- spodbujanju revizije 17-ih CTR v lokalnem, nacionalnem in regionalnem kontekstu v vzgojno-izobraževalnih okoljih kot delu dejavnosti VITR, da bi prepoznali relevantne izzive, trende in vprašanja, ki jih je treba dodatno preučiti in o njih razpravljati;
- izvedbi tematskih raziskav, povezanih z VITR in CTR, na podlagi ključnih težav, trendov ter vprašanj glede petih prednostnih področij delovanja. Visokošolske in raziskovalne institucije bi morale imeti osrednjo vlogo pri tej vrsti raziskovalne aktivnosti, ki je lahko vključena kot del državnih pobud *VITR za 2030*;
- širjenju in pregledovanju rezultatov raziskav z namenom ustvarjanja učnih priložnosti za postavljanje kritičnih vprašanj, zlasti glede povezav in neskladij med različnimi CTR;
- sodelovanju z drugimi državami z namenom obravnave novih vprašanj in trendov, povezanih s trajnostnim razvojem in VITR v specifičnih okoliščinah, da bi našli primerne pedagoške rešitve.

Aktivnosti UNESCO

UNESCO izvaja tematske raziskave in strokovna posvetovanja ter objavlja pomembna poročila o novih vprašanjih in trendih glede ključnih tem, ki se pojavljajo o prispevanju VITR k CTR. UNESCO skupaj s svojimi partnerji zagotavlja:

- strokovna posvetovanja z namenom odkrivanja ter pregledovanja novih ključnih vprašanj in trendov;
- raziskave za zbiranje in analizo pomembnih dokazov, ki jih posredujejo države članice;
- poročila, ki temeljijo na dokazih (evidence-based reports), za mobilizacijo deležnikov, ki delujejo na področju *VITR za 2030*;
- širjenje najnovejšega znanja z aktivnostmi zagovorništva, vključno z organizacijo globalnih dvehletnih srečanj in programi usposabljanja.

**TOOL
BOX**
on.unesco.org/esdtoolbox

KLJUČNA TEMATSKA PODROČJA

Posebna pozornost bo namenjena temam in morebitnim vprašanjem, povezanim s ključnimi vsebinami ter razmišljanji o *VITR za 2030*:

VITR in CTR

- Katere pedagoške prakse lahko uspešno prispevajo k doseganju 17-ih CTR?
- Kako lahko VITR naslovi povezave in nasprotovanja med različnimi CTR?

Ukrepi spreminjanja in VITR

- Kako potekajo preobrazbe na ravni posameznikov in kako lahko izobraževanje učeče se spodbudi, da dosežejo prelomno točko ter se odločijo za delovanje v smeri trajnosti?
- Kakšna je vloga skupnosti pri spodbujanju sprememb v delovanju za trajnostno prihodnost?

Strukturna vprašanja in VITR

- Kako lahko VITR podpre uravnoteženost med gospodarskim in trajnostnim razvojem?
- Kako lahko VITR učeče se spodbudi k odkrivanju drugačnih vrednot, ki se razlikujejo od vrednot potrošniške družbe?
- Kakšna oblika VITR lahko na najboljši način doseže in podpre vsakodnevne izzive učečih se v okoljih skrajne revščine?

Tehnološki napredek in VITR

- Kakšne so posledice umetne inteligence in četrte industrijske revolucije za VITR?
- Kako lahko VITR naslovi tveganja in prednosti zelenih tehnologij?
- Kako se lahko izkoristijo nove tehnologije za vzgojo in izobraževanje za trajnost?

4.5. Mobilizacija virov

Potrebna so tudi partnerstva z drugimi ključnimi akterji, kot so multilateralne finančne institucije, nacionalne razvojne agencije, zasebni sektor, nevladne organizacije in skupnosti. Nadaljnjo pozornost bo treba posvetiti tudi povezovanju z nacionalnimi mehanizmi, vzpostavljenimi za podporo pri doseganju CTR z vzgojo in izobraževanjem. Pri razvoju partnerstev bo poudarek zlasti na uporabi inovativnih in ustvarjalnih mehanizmov financiranja.

Znotraj UNESCO bo Sektor za vzgojo in izobraževanje dodatno okrepil svoje medsektorsko partnerstvo z drugimi sektorji, predvsem s področjem kulture in znanosti, in sicer z implementacijo *VITR za 2030* v ustrezne programe teh področij, vključno z območji svetovne dediščine, nesnovno kulturno dediščino, mrežo biosfernih rezervatov, geoparki, malimi otoškimi državami v razvoju ter lokalnim in avtohtonim znanjem. Prav tako bo okrepil tudi svoje sodelovanje na področju VITR znotraj sektorjev ter spodbujal prispevke ustreznih programov in mrež *VITR za 2030*, vključno z mrežo UNESCO pridruženih šol (ASPnet), UNESCOVIMI katedrami, Centri za tehnično in poklicno izobraževanje ter usposabljanje, Mrežo učečih se mest ter usmerjevalnim odborom Izobraževanje 2030 (Education 2030 Steering Committee).

(Odstavek 5.25-5.27, Izvedbeni okvir *VITR za 2030*.)

Cilj

Za uspešno implementacijo petih prednostnih področij delovanja *VITR za 2030* je odločilnega pomena mobilizacija potrebnih virov.

Predlagane aktivnosti na ravni držav

Za mobilizacijo virov za *VITR za 2030* države članice pozivamo k:

- pregledu obstoječih sredstev namenjenih vzgoji in izobraževanju, za financiranje aktivnosti *VITR za 2030*, na primer proračuna in programa za šolsko podporo, usposabljanje učiteljev, opolnomočenje mladih, vseživljenjsko učenje v mestih in skupnostih, ob razumevanju, da *VITR* ni samo tema, temveč celostni pristop k preoblikovanju vzgoje in izobraževanja z namenom reševanja trajnostnih izzivov;
- izkoriščanju obstoječih virov, dodeljenih za trajnostni razvoj, za implementacijo CTR na državni ravni kot tudi k mednarodnemu sodelovanju, za oblikovanje sinergij med *VITR* in ustreznimi področji;
- razmisleku o novih proračunih, namenjenih *VITR za 2030*, kot delu državnih prizadevanj za kakovostno izobraževanje ter njihovem prispevku k skupnemu preživetju in blaginji človeštva;
- uporabi ustreznih regionalnih pobud in njihovih virov za skupna prizadevanja s preostalimi državami glede *VITR za 2030*;
- mobilizaciji virov v zasebnem sektorju, zlasti pri preoblikovanju ustanov tehničnega in poklicnega izobraževanja ter usposabljanja in zasebnih centrov za usposabljanje, da bodo podpirale razvoj znanja in spretnosti na zelenih področjih ter prevzele aktivno vodstvo na področju *VITR za 2030*;
- iskanju ustvarjalnih rešitev za učinkovito implementacijo *VITR za 2030* brez večjih dodatnih virov, na primer z vključitvijo *VITR* v kriterije zagotavljanja kakovosti vzgoje in izobraževanja za ocenjevanje učinkovitosti vzgojno-izobraževalnih ustanov.

Aktivnosti UNESCO

- Mobilizacija virov UNESCO za implementacijo *VITR za 2030* na ravni držav članic.
- UNESCO si bo prizadeval na globalni ravni, da bo našel razpoložljiva finančna sredstva za vzgojo in izobraževanje ter trajnostni razvoj in spodbujal k uporabi teh sredstev za podporo aktivnosti *VITR za 2030*.
- Pričakuje se, da bodo vse aktivnosti okvira *VITR za 2030*, vključno z državnimi pobudami, financirane s strani držav. UNESCO bo zagotovil nekaj začetnega kapitala za omejeno število pobud držav v razvoju, predvsem za najmanj razvite države.
- Viri za aktivnosti UNESCO, povezane z *VITR za 2030*.
- Nadaljevanje prizadevanj za mobilizacijo prostovoljnih prispevkov.
- UNESCO bo implementacijo *VITR za 2030* podpiral s strani svojih mrež, zlasti mreže UNESCO pridruženih šol (ASPnet), UNESCOVIH kateder, UNESCOVIH centrov, zlasti UNESCO centra za tehnično in poklicno izobraževanje ter usposabljanje, Svetovne mreže biosfernih rezervatov in geoparkov, mreže območij svetovne dediščine in nesnovne kulturne dediščine ter mreže mest (Globalna mreža učečih se mest in Mreža ustvarjalnih mest).

**TOOL
BOX**
on.unesco.org/esdtoolbox

4.6. Spremljanje napredka

Različne oblike spremljanja in vrednotenja, opisane spodaj, bodo še naprej med pomembnimi nalogami UNESCO. Ob upoštevanju spoznanj, pridobljenih z akcijskim programom GAP, je treba izvajati in izboljšati konkretne ukrepe spremljanja uresničevanja podcilja 4.7 do leta 2030.

Najprej je treba pozorno spremljati, kako države članice in izbrani partnerji na globalni ravni izvajajo ukrepe na petih prednostnih področjih. /.../

Za merjenje napredovanja izvajanja ukrepov v državah članicah bo UNESCO revidiral obstoječi anketni vprašalnik za spremljanje podcilja 4.7. V to orodje naj se vključijo tudi izhodišča za merjenje napredka pri izvajanju ukrepov na petih prednostnih področjih delovanja. /.../

Druga oblika spremljanja bo izvedena znotraj opredeljenega obsega programa ali projekta, osredotočenega na zagotavljanje načrtovanih rezultatov ter širjenje njihovega vpliva. /.../

Poleg tega bo UNESCO vpeljal tudi novo obliko spremljanja izvajanja ukrepov. Namenjena bo podpori načela informiranega odločanja, ki temelji na dokazih in je podlaga za implementacijo delovanja po končanem akcijskem programu GAP. UNESCO bo izvajal redne tematske raziskave za ugotavljanje in analizo ključnih vprašanj, trendov ter sprememb. /.../

V obdobju implementacije *VITR za 2030* bodo potekala občasna vrednotenja njenega napredka.

(Odstavek 5.28-5.33, Izvedbeni okvir *VITR za 2030*.)

Cilj

Za strateško in učinkovito upravljanje ukrepov na petih prednostnih področjih delovanja bo zagotovljeno sistematično vrednotenje napredka *VITR za 2030*.

Predlagane aktivnosti na ravni držav

Za spremljanje napredka pri implementaciji *VITR za 2030* države članice pozivamo k:

- razvoju nacionalnih kazalnikov (national indicators) za spremljanje napredka državnih pobud *VITR za 2030* ter prispevanju k razvoju smiselne sheme za spremljanje rezultatov *VITR*;
- rednemu spremljanju in vrednotenju napredka na področju *VITR* na državni ravni, predvsem z raziskavami za vrednotenje napredka na petih prednostnih področjih delovanja;
- poročanju o *VITR*, ki je del globalnega in regionalnega spremljanja *CTR*, vključno s podciljem 4.7.

Aktivnosti UNESCO

UNESCO izvaja občasna vrednotenja napredka pri implementaciji *VITR za 2030* na podlagi podatkov in informacij, zbranih z naslednjimi štirimi aktivnostmi:

- spremljanje skupnega napredka pri implementaciji *VITR* v državah članicah,
- spremljanje napredka na petih prednostnih področjih delovanja,
- spremljanje vpeljave načrtovanih aktivnosti v okviru državnih in drugih pobud,
- pregledovanje dodatnih podatkov o napredku *VITR*.
- V obdobju 2020–2030 UNESCO načrtuje dvoje vrednotenj: vmesno vrednotenje leta 2025 in končno vrednotenje leta 2030. Vmes bodo objavljena dodatna krajša poročila.

**TOOL
BOX**

on.unesco.org/esdtoolbox

KLJUČNI KAZALNIKI ZA SPREMLJANJE NAPREDKA OKVIRA *VITR ZA 2030*

Politike

Obseg vzpostavitve pravnih okvirov in politik za spodbujanje *VITR*.

Učno okolje

V kolikšni meri učno okolje spodbuja *VITR* in celostni institucionalni pristop.

Izobraževalci

V kolikšni meri so izobraževalci usposobljeni za poučevanje na področju *VITR* in uporabo celostnih institucionalnih pristopov k *VITR* v učnih okoljih.

Mladi

V kolikšni meri so mladi vključeni v *VITR*.

Skupnost

Obseg spodbujanja *VITR* v lokalnih skupnostih.

Napredek državnih pobud

Obseg implementacije *VITR za 2030* v državah po svetu.

Tabela 1. Spremljanje in vrednotenje izvedbenega okvira VITR za 2030

	Kaj	Kdo
Skupni napredek v VITR	UNESCO kot agencija, pristojna za globalni kazalnik 4.7.1 podcilja 4.7, bo uporabil podatke, zbrane v procesu poročanja o uresničevanju Priporočil iz leta 1974, za spremljanje napredka implementacije VITR v državah članicah.	UNESCO z državami članicami
Napredek implementacije VITR za 2030 v okviru državnih pobud	Spremljanje dosežkov na petih prednostnih področjih delovanja v okviru državnih pobud za VITR za 2030	UNESCO z državami članicami
Napredek implementacije VITR za 2030 v okviru aktivnosti drugih partnerskih organizacij mreže ESD-Net	Spremljanje dosežkov v okviru aktivnosti VITR za 2030 drugih partnerskih organizacij mreže ESD-Net na petih prednostnih področjih delovanja	UNESCO z drugimi partnerskimi organizacijami mreže ESD-Net
Dodatni kvantitativni in kvalitativni podatki o napredku in vplivu VITR za 2030	Poleg formalnega spremljanja si bo UNESCO prizadeval tudi za selektivno spremljanje z namenom pridobivanja dokazov o vplivu VITR za 2030.	UNESCO

Kako

Vsaka štiri leta države članice poročajo UNESCO o implementaciji Priporočil glede izobraževanja za mednarodno razumevanje, sodelovanje in mir ter izobraževanja o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah, sprejetih na 18. zasedanju Generalne konference UNESCA leta 1974. Rezultati napredka na podlagi teh priporočil prinašajo pomembne vpogled v napredek pri doseganju CTR 4 pod točko 4.7, ki se nanaša na izobraževanje in med drugim vključuje tudi VITR.

UNESCO bo podpiral države članice, vključene v implementacijo *VITR za 2030*, pri zastavljanju ciljev in osnovnih načrtov za vsako od petih prednostnih področij delovanja, h katerim nameravajo prispevati.

Države bodo povabljene k sodelovanju v rednih raziskavah, izvedenih vsaki dve leti z namenom merjenja relativnega napredka na petih prednostnih področjih delovanja na podlagi osnovnih načrtov, izdelanih na začetku. Rezultati raziskav bodo predmet razprav na globalnih partnerskih srečanjih vsaki dve leti.

Po vsaki raziskavi bodo deležniki pozvani k ponovnemu ovrednotenju svojih ciljev in njihovem postopnemu zviševanju v obdobju 2020–2030.

UNESCO bo podpiral druge partnerske organizacije mreže *ESD-Net* pri zastavljanju ciljev in osnovnih načrtov za vsako od petih prednostnih področij delovanja, h katerim nameravajo prispevati.

Partnerske organizacije bodo povabljene k sodelovanju v rednih raziskavah, izvedenih vsaki dve leti z namenom merjenja relativnega napredka na petih prednostnih področjih delovanja na podlagi osnovnih načrtov, izdelanih na začetku. Rezultati raziskav bodo predmet razprav na globalnih partnerskih srečanjih vsaki dve leti.

Po vsaki raziskavi bodo deležniki pozvani k ponovnemu ovrednotenju svojih ciljev in njihovem postopnemu zviševanju v obdobju 2020–2030.

UNESCO bo izvajal sekundarne analize obstoječih dokazov in podatkov v sodelovanju z drugimi ustreznimi agencijami ter partnerji ZN z namenom pridobivanja nadaljnjih vpogledov v napredek VITR.

Izvedene bodo tematske raziskave za ugotavljanje in analizo ključnih vprašanj, trendov ter sprememb kot dopolnitev normativnega spremljanja podcilja 4.7 (glej Poglavlje 4 o spremljanju vprašanj in trendov).

UNESCO bo nadaljeval s spremljanjem kvalitativnega vpliva VITR z zbiranjem ter izpostavljanjem dokazov in najboljših praks.

Kazalniki

Globalni kazalnik 4.7.1: V kolikšni meri sta 1) vzgoja in izobraževanje za globalno državljanstvo in 2) vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj vključena v a) nacionalne izobraževalne politike, b) kurikule in učne načrte, c) izobraževanje učiteljev ter d) ocenjevanje učecih se.

Raziskave, izvedene vsaki dve leti, bodo spremljale napredek enega kazalnika za vsako prednostno področje delovanja in enega kazalnika splošnega napredka pri implementaciji *VITR za 2030* (glej seznam na str. 49).

Raziskave, izvedene vsaki dve leti, bodo spremljale napredek enega kazalnika za vsako prednostno področje delovanja in enega kazalnika splošnega napredka pri vpeljavi *VITR za 2030* (glej seznam na str. 49).

Se ne uporablja

4.7. Načrtovanje za naslednjih 10 let

2030

Končni pregled VITR za 2030

→ Peta pregledna raziskava na ravni države o dosežkih na petih prednostnih področjih delovanja in državnih pobudah

2026–2029

Okrepljena implementacija

- Tretja pregledna raziskava na ravni države o dosežkih na petih prednostnih področjih delovanja in državnih pobudah
- Globalno srečanje mreže ESD-Net
- Deveto posvetovanje glede Priporočil iz leta 1974
- Četrta pregledna raziskava na ravni države o dosežkih na petih prednostnih področjih delovanja in državnih pobudah
- Globalno srečanje mreže ESD-Net

2025

2025: Vmesni pregled VITR za 2030

→ Globalno srečanje mreže ESD-Net

2022–2024

Implementacija VITR za 2030

- Regionalno srečanje VITR za 2030
- Prva pregledna raziskava na ravni države o dosežkih na petih prednostnih področjih delovanja in državnih pobudah
- Globalno srečanje mreže ESD-Net
- Osmo posvetovanje glede Priporočil iz leta 1974
- Druga pregledna raziskava na ravni države o dosežkih na petih prednostnih področjih delovanja in državnih pobudah

2020–2021

Faza zagona

- Sedmo posvetovanje glede Priporočil iz leta 1974
- Spletna regionalna predstavitev kažipota VITR za 2030 in priprava državnih pobud
- Globalni začetek implementacije VITR za 2030: Svetovna konferenca UNESCA o izobraževanju za trajnostni razvoj (maj 2021, Berlin, Nemčija)
- Opredelitev državnih pobud VITR za 2030
- Vzpostavitev globalne Mreže VITR za 2030 (ESD-Net)

Priloge

A. Kratek povzetek okvira delovanja VITR za 2030

VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE ZA TRAJNOSTNI RAZVOJ Uresničevanje ciljev trajnostnega razvoja: VITR za 2030

GLOBALNI AKCIJSKI PROGRAM
(2015-2019)

VITR za 2030
(2020-2030)

Vizija

Cilj VITR za 2030 je zgraditi bolj pravičen in trajnosten svet s krepitvijo vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj ter prispevanjem k uresničitvi vseh 17-ih CTR.

Prednostna področja delovanja

- 1) Razvoj politik
- 2) Preoblikovanje učnih okolij
- 3) Krepitev kompetenc izobraževalcev
- 4) Opolnomočenje in mobilizacija mladih
- 5) Pospeševanje delovanja na lokalni ravni

Strateški cilj

Spodbujanje VITR kot ključnega elementa kakovostnega izobraževanja in pomembnega dejavnika za uresničevanje vseh 17-ih CTR s posebnim poudarkom na: a) preobrazbi posameznikov, b) preobrazbi družbe ter c) tehnološkem napredku.

Ciljne skupine

Tvorci politik, vodje institucij, učeči se, starši, izobraževalci, mladi in skupnosti

AKTIVNOSTI DRŽAV ČLANIC: DRŽAVNE POBUDE Z VEČ DELEŽNIKI

1

Razvoj politik

Vključevanje VITR v globalne, regionalne ter nacionalne politike na področju vzgoje in izobraževanja ter trajnostnega razvoja

2

Učno okolje

Spodbujanje celostnega institucionalnega pristopa

3

Izobraževalci

Zagotavljanje priložnosti za krepitev kompetenc

4

Mladi

Zagotavljanje priložnosti za vključevanje mladih

5

Skupnost

Krepitev vloge lokalnih skupnosti kot osrednjih platform za vsa prednostna področja delovanja

Državne pobude VITR z več deležniki

Normativne smernice in podpora na ravni držav

Vključujoča mreža partnerjev

Zagotavljanje rednih platform za srečevanje in izmenjavo

Spremljanje in vrednotenje

Spremljanje dosežkov na petih prednostnih področjih delovanja in pri implementaciji programa v skladu s spremljanjem cilja 4.7

Komuniciranje, ki spodbuja k delovanju

Razvoj posebnega programa za obveščanje o ciljih trajnostnega razvoja ter vlogi vzgoje in izobraževanja

Informirana implementacija in mobilizacija virov

Spremljanje vprašanj in trendov ter mobilizacija virov za podporo implementaciji VITR

PODPORA UNESCA ZA DRŽAVE ČLANICE

B. Izvedbeni okvir vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj (VITR) po letu 2019: VITR za 2030

Vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj: Uresničevanje CTR (VITR za 2030)

Okvir za implementacijo vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj po letu 2019*

1 Zakaj okvir vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj?

- 1.1 Na konferenci Združenih narodov o okolju in razvoju v Riu de Janeiru leta 1992 je bila v Agendi 21, sklepnem dokumentu konference, priznana odločilna vloga vzgoje in izobraževanja pri prehodu k trajnostnemu razvoju. Leta 2002 je Generalna skupščina Združenih narodov oznanila, da bo obdobje desetih let od 2005 do 2014 Desetletje vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj (DESD), ter pozvala vlade k vključitvi trajnostnih načel v njihove izobraževalne strategije in akcijske načrte. UNESCO je bila v 36. poglavju o izobraževanju Agende 21 dodeljena vloga upravljanja nalog, s čimer je postal vodilna agencija, ki so jo imenovali ZN.
- 1.2 Po koncu Desetletja vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj leta 2014 je UNESCO na Svetovni konferenci UNESCA o vzgoji in izobraževanju za trajnostni razvoj, ki je potekala v Nagoji na Japonskem, vpeljal Globalni akcijski program vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj (GAP) za začetno obdobje petih let (2015-2019).⁹

Sočasno je bila sprejeta Deklaracija Aichi-Nagoya o izobraževanju za trajnostni razvoj, ki prepoznava vlogo vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj pri opolnomočenju učečih se in družb, v katerih živijo.¹⁰ Program GAP, ki ga je Generalna skupščina ZN¹¹ potrdila kot uradno nadaljevanje Desetletja vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj, se je s ciljem nadgradnje prizadevanj za zagovorništvo in ozaveščanje, doseženih v Desetletju vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj, osredotočil na okrepitev ukrepov na terenu. Opredeljenih je bilo pet prednostnih področij za njihovo vpeljavo: razvoj politik, preoblikovanje okolij učenja in usposabljanja, krepitev kompetenc izobraževalcev in učiteljev, mobilizacija mladih ter pospeševanje trajnostnih rešitev na lokalni ravni.

- 1.3 Petletni cikel programa GAP se zaključi z letom 2019. Trenutni okvir vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj je bil pripravljen kot nadaljevanje dela programa GAP, kar prispeva k izpolnjevanju Agende 2030.

2 Kako je bil pripravljen ta okvir?

- 2.1 **Pregled programa GAP:** Pregled implementacije programa GAP v obdobju 2015–2018¹² je pokazal, da je prišlo pri vpeljavi ciljev, ki so jih zastavili ključni partnerji programa GAP, do napredka.¹³ Ob dodatnem posvetovanju s ključnimi partnerji programa GAP in drugimi pa je bila kljub temu izražena potreba po večjem številu povezav med partnerji, delujočimi na različnih prednostnih področjih delovanja. Pri notranjem pregledu med vmesno implementacijo je bilo opozorjeno tudi na premajhna prepoznavnost vključevanja vlad.

* Op. ur. (2022) Pričujoči dokument, v katerem so predstavljeni razlogi, proces, ključne podlage, koncepti in predlog samega izvedbenega okvira VITR za nadaljnje obdobje po letu 2019, v skladu z Agendo ZN za trajnostni razvoj do leta 2030, je bil sprejet na 40. generalni konferenci UNESCO novembra 2019 v Parizu in uradno promoviran na svetovni konferenci UNESCO za VITR v Berlinu maja 2021 (potem ko je bila svetovna konferenca zaradi okoliščin pandemije za eno leto prestavljena).

⁹ Program je bil predtem potrjen na 37. zasedanju Generalne konference UNESCA (37 C/Resolution 12).

¹⁰ Deklaracija Aichi-Nagoya o izobraževanju za trajnostni razvoj navaja, da VITR lahko opolnomoči učeče se, tako da jih spodbudi k preobrazbi lastnega delovanja ter preobrazbi družbe, v kateri živijo, in sicer z razvojem znanja, spretnosti, stališč, kompetenc ter vrednot, potrebnih za sprotijemanje z izzivi globalnega državljanstva in lokalnega okolja tako v sedanjosti kot v prihodnosti, kot so kritično in sistemsko mišljenje, analitično reševanje problemov, ustvarjalnost, sodelovalno delo ter sprejemanje odločitev kljub negotovosti, obenem pa tudi z razumevanjem medsebojne povezanosti globalnih izzivov in odgovornosti, ki izhajajo iz tega zavedanja.

¹¹ Resolucija A/RES/69/211.

¹² Končno vrednotenje implementacije programa GAP bo opravljeno do konca leta 2019. Če se bo rezultat končnega vrednotenja v celoti vključil v post-GAP okvir, bo pred implementacijo novega post-GAP okvira približno enoletna prekinitev, ki zahteva institucionalne postopke vodstvenih organov UNESCA in Združenih narodov. Da implementacije ne bi prekinili, in ker so rezultati vmesnega pregleda pokazali trend rasti, za katerega se ne pričakuje nikakršnega upada, se je postopek priprave novega okvira pospešil. Ta pospešeni postopek podpira odločitev Izvršnega odbora UNESCA 204 EX/Decision 28, ki poziva k neprekinjenemu nadaljevanju prizadevanj programa GAP in vodilnega položaja UNESCA na področju VITR tudi po letu 2019.

¹³ Raziskava programa GAP iz leta 2018: <https://en.unesco.org/themes/education-sustainable-development>. Glede na raziskavo ključnih partnerjev programa GAP (2015-2018) se ocenjuje, da so partnerji programa GAP (in njihove mreže partnerjev) podprli več kot 900 strateških sprememb politik ter da je bilo razvitih in vpeljanih več kot 1400 programov za podporo razvoja državnih politik na področju VITR. Ocenjuje se, da so partnerji podprli približno 151.000 šol in 26 milijonov učencev, skupaj z 2 milijonoma izobraževalcev ter 48.400 ustanovami za usposabljanje učiteljev. Partnerji so prav tako podprli približno 3,4 milijona mladih vodij in za približno 762.000 zagotovili tudi usposabljanje. Nazadnje se ocenjuje, da je aktivnosti VITR izvedlo več kot 5600 nevladnih organizacij in da je bilo vzpostavljenih več kot 2300 lokalnih aktivnosti vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj.

- 2.2 **Simpoziji:** Za prepoznavanje vprašanj in trendov, ki jih je treba upoštevati in posodobiti po koncu izvajanja programa GAP, je UNESCO načrtoval in organiziral štiri simpozije »možganske nevihte« z namenom zbiranja zamisli, ki se jih je udeležilo več kot 250 strokovnjakov in deležnikov. Simpoziji so bili organizirani v Braziliji, Nemčiji, na Japonskem ter v Južni Afriki v obdobju med letoma 2016 in 2018 ter so vključevali obiske in pogovore z akterji o njihovih praksah na terenu. Razprave so se osredotočale na razloge, zakaj so ljudje, ki živijo v različnih okoljih, delovali v smeri trajnostnega razvoja, ter nudile pomembne vpogleda v opažanja, opisana v razmišljanjih, ki so del tega okvira.
- 2.3 **Postopek posvetovanja:** Na podlagi opažanj iz omenjenih postopkov in več notranjih pregledov UNESCOVIH tekočih aktivnosti VITR je le-ta pripravil predhodni osnutek tega okvira. Prvo različico so dobili in pregledali ključni partnerji programa GAP na srečanju, ki ga je UNESCO organiziral aprila 2018 v San Joséju v Kostariki. Druga različica je bila predstavljena na tehničnem posvetovanju z vladnimi predstavniki in strokovnjaki iz 116 držav članic, organiziranem julija 2018 v Bangkoku na Tajskem. Nato sta do konca leta 2018 sledili še širše spletno posvetovanje z agencijami Združenih narodov in drugimi mednarodnimi telesi ter spletno javno posvetovanje z večjim številom deležnikov.

3 Ključne podlage

- 3.1 **Desetletje vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj in program GAP:** Cilj pobude Desetletje vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj je bil vključiti načela in prakse trajnostnega razvoja v vsa področja vzgoje in izobraževanja ter učenja. Glavni prispevek pobude je bilo ozaveščanje, ki je pripomoglo k oblikovanju zanimivih praks in projektov. Na podlagi vrednotenja njenih prispevkov so za krepitev in nadaljevanje zagona teh prizadevanj med drugim priporočili institucionalno podporo.
- 3.2 Program GAP (2015–2019) je zapolnil te vrzeli. Akterji, odgovorni za politike, vzgojo in izobraževanje ter ustanove za usposabljanje,

izobraževalci, mladi ter lokalne oblasti so bili imenovani za ključne partnerje, delujoče na enem od petih prednostnih področij delovanja: razvoj politik (advancing policy), spreminjanje učnih okolij (transforming learning environments), krepitev kompetenc izobraževalcev in učiteljev (building capacities of educators and trainers), opolnomočenje in mobilizacija mladih (empowerment and mobilizing of youth) ter pospeševanje trajnostnih rešitev na lokalni ravni (accelerating sustainable solutions at local level). Njihovo sektorsko mreženje je bilo podprto s petimi partnerskimi mrežami, vzpostavljenimi za teh pet področij.

- 3.3 Vmesni pregled implementacije programa GAP (Global Action Programme on ESD) leta 2017 je pokazal dober napredek ključnih partnerjev pri izpolnjevanju njihovih ciljev za okrepitev implementacije. Mehanizem mreženja se je pokazal za uporabnega pri vzajemnem učenju, manj pa pri zbiranju sredstev in razvoju skupnih projektov. Spoznanja kažejo, da mora biti mreženje v kombinaciji s konkretnimi aktivnostmi programa, ki partnerje povezujejo, in da bi morali partnerji iz različnih sektorjev okrepiti medsebojno sodelovanje na prednostnih področjih delovanja.
- 3.4 Kljub temu da je bil razvoj politik eno od prednostnih področij delovanja in da so tvorci politik pokazali aktivno držo pri implementaciji programa GAP s svojim sodelovanjem v partnerski mreži za razvoj politik, pa se vodenje, ki so ga prevzemale vlade, v trenutni fazi implementacije programa GAP ni vidneje izkazalo. Delni razlog za to je bilo dejstvo, da je bilo globalno spremljanje osredotočeno predvsem na skupno delovanje, okrepljeno na terenu, ki ne vključuje nujno tudi vrste akterjev.
- 3.5 To je še toliko bolj obžalovanja vredno, ker podatki dejansko kažejo, da si vlade pravzaprav vedno bolj prizadevajo za izražanje trajnostnih načel v svojih politikah. Na primer, glede na raziskavo, ki jo je UNESCO izvedel leta 2016,¹⁴ je več kot 91 % držav članic, ki so se nanjo odzvale, poročalo o večjem poudarku na VITR na področju

¹⁴ Kot del šestih posvetovanj o Priporočilih UNESCA glede izobraževanja za mednarodno razumevanje, sodelovanje in mir ter izobraževanje o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah iz leta 1974, ki vključujejo vprašanja glede VITR. Za spremljanje upoštevanja Priporočil iz leta 1974 je bilo uporabljeno isto raziskovalno orodje kot za spremljanje uresničevanje podcilja 4.7, ki je del CTR 4, kjer VITR predstavlja sestavni del.

politik. Sledi torej, da mora imeti okvir, vpeljan po programu GAP, posebno okno za spremljanje in poročanje o vodstvu vladnih akterjev.

- 3.6 **Cilji trajnostnega razvoja (CTR):** Leta 2015 je globalna skupnost vpeljala 17 CTR, ki naslavljajo vprašanja, povezana z revščino, lakoto, zdravjem, izobraževanjem, energijo, delom, industrijo, neenakostmi, mesti, porabo, podnebjem, morskim življenjem, ekosistemi, mirom in partnerstvom. Doseganje teh ciljev zahteva korenite spremembe v načinu življenja, razmišljanja in delovanja, pri čemer je izjemno velik poudarek na vlogi vzgoje in izobraževanja pri uresničevanju vseh 17-ih CTR.
- 3.7 VITR se zavzema za vključitev trajnostnih načel v izobraževalne politike, kurikule in učne načrte, usposabljanje ter prakse kot sredstvo za opolnomočenje posameznikov pri sprejemanju informiranih odločitev (informed decisions). Po drugi strani pa je potreben nadaljnji kritični razmislek o dejstvu, da ko gre za njegovo vpeljavo, se VITR, kljub zagovarjanju celostnega pristopa na ravni celotnih sistemov, pogosto obravnava kot tematsko področje. To se mora spremeniti in VITR mora prerasti svoje tematsko razumevanje ter delovati bolj proaktivno na sistemski ravni kot del CTR 4, ki se nanaša na izobraževanje, natančneje na podcilju 4.7.
- 3.8 VITR in globalna državljanska vzgoja (Global Citizenship Education) sta jedro podcilja 4.7, opredeljenega pod CTR 4, katerega namen je vsem učečim se zagotoviti znanje in spretnosti, potrebne za spodbujanje trajnostnega razvoja, kar med drugim vključuje vzgojo in izobraževanje za trajnostni razvoj ter trajnostni način življenja, na katerem temeljijo človekove pravice, enakost spolov, spodbujanje kulture miru in nenasilja, globalno državljanstvo ter spoštovanje kulturne raznovrstnosti in prispevek kulture k trajnostnemu razvoju.
- 3.9 CTR so odlična priložnost za krepitev našega pogleda na VITR. Z Resolucijo 72/222¹⁵ je

Generalna skupščina ZN priznala VITR kot »sestavni element CTR 4, ki se nanaša na izobraževanje, in kot ključno vez z vsemi drugimi CTR«. Sedemnajst CTR pokriva ključne okoljske izzive (npr. podnebne spremembe, vodo, oceane in kopno) ter tudi temeljne probleme, kot so revščina, enakost spolov¹⁶ in pravičnost,¹⁷ ki morajo biti vključeni v razprave o razvoju.

- 3.10 Na kritike glede nejasnosti VITR, ki delno izvirajo iz njegove široke in vključujoče perspektive ter stalno spreminjajoče se narave trajnostnih izzivov, bo mogoče bolj konkretno odgovoriti, ko bo to področje povezano s CTR. Pri 17-ih CTR se lahko upošteva določanje prednosti glede na nacionalne in lokalne potrebe. Na primer, podnebne spremembe (climate change) ostajajo eno od ključnih področij. VITR lahko naslovi tudi medsebojne povezave med CTR, za katere se že dolgo časa poudarja, da so bistvene za resnični napredek v smeri trajnostnega razvoja. Združitev VITR in CTR ni le nujnost, temveč prinaša koristi za obe strani.

4 Razmišljanja, potrebna za transformativno delovanje

- 4.1 **Transformativno delovanje:** Vprašanje, kako spodbuditi učeče se k transformativnemu delovanju za trajnost, je bilo glavna skrb vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj. Simpoziji, organizirani po svetu med letoma 2016 in 2018 kot del priprav za ta dokument, so razkrili nekaj pomembnih vpogledov v načine, kako poteka transformativno delovanje.
- 4.2 Preobrazbe v prvi vrsti zahtevajo določeno raven motenj, ki ljudi prepričajo, da zapustijo varnost statusa quo oziroma »običajnega«, utečenega načina razmišljanja, vedenja ali življenja. Zanje so v različni meri potrebni pogum, vztrajnost in odločnost, za kar je najbolje, da izhajajo iz osebnega prepričanja, vpogledov ali preprostega občutka za to, kar je prav.

15 VITR je ravno tako del drugih mednarodnih dogovorov o trajnostnem razvoju, kot so tri »Konvencije Rio« (o podnebnih spremembah, biotski raznovrstnosti in širjenju puščav), Pariški sporazum o podnebnih spremembah, Sendajski okvir za zmanjševanje tveganja nesreč, 10-letni okvir programov o trajnostni porabi in proizvodnji (2012-2021) ter drugi.

16 Na primer, VITR je orodje za doseganje vseh CTR in vsak od teh ciljev prinaša specifične izzive, povezane s spolom. VITR uporablja meddisciplinarni in sistemski pristop, ki omogoča povezavo vprašanja enakosti spolov z različnimi področji trajnostnega razvoja. Vidik spola je na primer povezan z občutljivostjo na nevarnosti, ki jih povzročajo podnebne spremembe. V primeru nesreč umre več žensk kot moških, kar je posledica družbenih pravil ravnanja; v primeru poplav, na primer, ženske pogosto ne znajo plavati in imajo vedenjske omejitve, ki omejujejo njihovo mobilnost v nevarnih situacijah. Zagotavljanje dostopa do VITR za ženske bi zato morala postati prednostna naloga. S tem namenom VITR aktivno spodbuja enakost spolov ter ustvarja pogoje in strategije za opolnomočenje žensk.

17 Upošteva naj se, da trajnostni razvoj in njegovi izzivi vključujejo širok nabor zapletenih vprašanj ter pogledov, ki morda niso v celoti predstavljeni v ciljih trajnostnega razvoja.

- 4.3 Preobrazbe nato potekajo v različnih fazah. S pridobitvijo znanja in informacij se učeči se zavejo obstoja določenih resničnosti. Na podlagi kritične analize začnejo razumeti kompleksnost teh resničnosti. Izkustveno doživljanje teh resničnosti jih globlje poveže s problemi, kar lahko vodi tudi k empatiji do tistih, ki so jih te resničnosti prizadele. Empatija (emphaty) se lahko spremeni v sočutje (compassion), če imajo te resničnosti pomen za njihova lastna življenja in njihov občutek identitete. Do prelomne točke pride, ko se sočutje usmeri na pot krepitve moči za delovanje.¹⁸
- 4.4 To razumevanje ima številne in različne pedagoške posledice. Priložnosti za kritično preiskovanje, izpostavljenost resničnosti, pomen za naša lastna življenja ter prisotnost vplivnih vrstnikov, mentorjev ali vzornikov kot tudi prelomne točke imajo pomembno vlogo pri opolnomočenju (empowering) posameznikov za odločno delovanje. Pomembno je tudi, da imajo učeči se prostor za preizkušanje novih, »motečih« zamisli, saj to lahko pripomore k oblikovanju kritičnih pogledov ter pripelje do prelomne točke. Formalno izobraževanje samo po sebi ni dovolj. Neformalno izobraževanje in učenje, vključno z medgeneracijskim vseživljenjskim učenjem v skupnosti, učečim se zagotavlja kritične priložnosti za povezovanje z resničnostmi, ki vplivajo na njihova življenja, in jih spodbuja k nujnemu delovanju.
- 4.5 Več pozornosti mora biti na posameznikih in na njihovi preobrazbi. Korenite spremembe, potrebne za trajnostno prihodnost, se začnejo s posamezniki in s spremembami njihovega vedenja, stališč ter življenjskega sloga, medtem ko okoliščine in institucionalna podpora zagotavljajo spodbudno okolje ter lahko zaščitijo posamezne prispevke. To še zlasti velja za mlajšo generacijo, kjer mladi začnejo delovati v smeri sprememb, če so jim pomembne vrednote in življenjski slog, ki se ujema z njihovim občutkom identitete. Pri tem je treba zagotoviti vzgojo in izobraževanje za trajnostni razvoj, saj jim bo to omogočilo razvoj veščin kritičnega mišljenja za razmišljanje o posameznih vrednotah, stališčih in vedenjih ter izbiri življenjskega sloga.
- 4.6 Ne nazadnje razmišljanje o delovanju v smeri preobrazb (transformative action) nakazuje na absolutni pomen skupnosti. V skupnosti, ki jo je mogoče opredeliti ne le v fizičnem, ampak tudi v virtualnem, družbenem, političnem ali kulturnem smislu, učeči se najdejo vrednote ter področja, ki jih zadevajo kot posameznike in družbo. Obenem je skupnost tudi okolje, kjer najdejo ter se povežejo z drugimi člani, kar prispeva k solidarnosti in skupnemu delovanju v smeri preobrazb in kulture trajnosti.
- 4.7 VITR v akciji je v osnovi aktivno državljanstvo (citizenship in action). VITR kliče k perspektivi vseživljenjskega učenja, ki ne poteka le v šoli, temveč tudi zunaj šolskega okolja skozi vse življenje. Sloni na človekovih pravicah in načelih, kot so vključevanje, nediskriminacija ter odgovornost, se povezuje z družbenim in kulturnim okoljem skupnosti ter spodbuja socialno učenje znotraj nje. Kulturna identiteta ima lahko pomembno vlogo. Za tesnejše povezovanje s skupnostmi bi se morale šolam podeliti večjo avtonomijo pri implementaciji učnih načrtov in kurikulov ter upravljanju njihovih dnevnih aktivnosti. VITR v akciji (ESD in action) potemtakem zahteva novo perspektivo glede vlog in funkcij šol.
- 4.8 **Strukturne spremembe:** Res je, da moramo v povezavi z odločitvami in izkušnjami, ki vodijo k spremembam, pozornost nameniti temu, kar se dogaja na ravni posameznikov, kljub temu pa se mora VITR v večji meri osredotočiti na globlje strukturne vzroke.
- 4.9 V tem pogledu je eden od pomembnih problemov odnos med gospodarsko rastjo in trajnostnim razvojem. Obstaja širše soglasje, da bo usklajevanje gospodarske rasti z načeli trajnostnega razvoja zahtevno, če se bodo trenutni industrijski in proizvodni vzorci nadaljevali. Stalno pospeševanje proizvodnje in porabe izčrpava naravne vire, povzroča neobvladljive količine odpadkov ter vodi k dvigovanju globalnih temperatur.

¹⁸ Ni nujno, da je napredovanje po fazah (zavedanje, razumevanje zapletenosti, empatija, sočutje, moč za delovanje) linearno. Posamezniki lahko preskočijo določene faze, na primer iz prve faze zavedanja lahko preidejo neposredno v zadnjo fazo, kjer so pripravljeni za delovanje, oziroma namesto, da bi začeli s fazo zavedanja, začnejo z empatijo ali sočutjem in šele nato pristopijo k vprašanju z razumevanjem. Proces in hitrost napredovanja po fazah se lahko med posamezniki razlikujeta.

- Obstajajo sicer številne hvalevredne in verodostojne pobude za spodbujanje trajnostne proizvodnje ter porabe, toda njihov vpliv je bil doslej omejen.
- 4.10 V prihodnje bo moral VITR učeče se spodbuditi k odkrivanju vrednot, kot so zadostnost, pravičnost in solidarnost, ki lahko potrošniški družbi ponudijo drugačne možnosti. Naraščajoče zanimanje za krožno in delitveno gospodarstvo predstavlja eno od teh možnosti.¹⁹ VITR lahko zagotovi usposabljanje za ključne deležnike v zasebnem sektorju ter poveča finančno pismenost za podporo trajnostnih gospodarskih praks. Obenem mora bolj neposredno vplivati na netrajnostne vzorce proizvodnje obstoječih ekonomskih struktur. To pomeni, da morajo biti ljudje opolnomočeni za neposredno vključevanje v politične procese in zagovarjanje predpisov, kot so na primer ustrezni okoljski predpisi za podjetja.
- 4.11 Strukturni pogled je potreben tudi za vključevanje VITR v razmerah skrajne revščine. Nekateri menijo, da je VITR »razkošje« v primerih skrajne revščine ali drugih problematičnih razmerah, kjer gre za preživetje ljudi (npr. konfliktne situacije ali situacije, ki vključujejo begunce). V tem je nekaj resnice, in sicer v smislu, da ljudem, ki se dnevno borijo za preživetje, vsa kompleksnost in pomen koncepta trajnostnega razvoja nista takoj blizu, vendar to ne pomeni, da VITR nima pomena za prebivalstvo v stiski.
- 4.12 Prebivalstvo, ki živi v razmerah skrajne revščine, je pogosto tudi žrtev katastrof in naravnih nesreč ter je mnogo bolj neposredno izpostavljeno vplivom uničevanja okolja ter pomanjkanja gospodarske in družbene trajnosti. Pristopi VITR, ki so lahko uspešni za prebivalstvo, ki živi v bolj ugodnih razmerah, morda ne bodo učinkoviti za ljudi v stiski, zato morajo biti prilagojeni resničnosti ciljnega prebivalstva.
- 4.13 Skupnost, na primer, ki je zgoraj opisana kot področje delovanja, bo v razmerah skrajne revščine morda zahtevala drugačen pristop. Skrajna revščina se pogosto nenadzorovano širi med migranti, kjer so posamezniki združeni v skupine na podlagi okoliščin in nimajo medsebojnih povezav ali skupne identitete. Begunci in prebivalstvo, ki živi v konfliktnih okoljih, so pogosto v podobnem položaju. Zanje bi morala skupnost kot uporabno okolje delovanja upoštevati poseben dejavnik skupne identitete.
- 4.14 Poleg tega bi moral pristop za prebivalstvo, ki živi v razmerah skrajne revščine, morda več pozornosti nameniti tudi osnovam. Izhodišče bi moralo biti predvsem zagotavljanje in povrnitev človekovega dostojanstva ter pravice do dostojnega življenja. Prednostna naloga je ljudem zagotoviti osnovne in druge ustrezne veščine za življenje oziroma veščine, ki jim omogočajo sredstva za preživetje, s katerimi se bodo lahko soočili s skrajno revščino ter jo premagali. To pa ni mogoče brez soočanja s širšimi političnimi, zgodovinskimi, družbenimi ter gospodarskimi okoliščinami, iz katerih izhaja in zaradi katerih se nadaljuje njihovo trpljenje.
- 4.15 **Tehnološka prihodnost:** Glede na poročilo, ki ga je leta 2015 objavil Svetovni gospodarski forum, bomo do leta 2025 ali v manj kot desetih letih pričra velikim tehnološkim premikom, ki bodo spremenili vse vidike naše družbe. Prelomne točke bodo sčasoma spremenile ne le naša življenja in okolja, temveč tudi naše razprave o trajnosti. Nekateri od »starih« problemov bodo rešeni, toda pojavili se bodo novi izzivi in tveganja. VITR za prihodnost ne sme spregledati posledic tehnološke dobe.
- 4.16 Povsod prisotna internetna povezava z našimi okolji bo pripomogla k boljšemu spremljanju in upravljanju energijske porabe. Na primer, tehnologije pametnih mest bodo povečale učinkovitost upravljanja energije, prometa in logistike. Inovacije, kot je 3D-tiskanje, lahko zmanjšajo okoljski vpliv prevoza, potrebnega za dostavo materialov. Nekatera od dolgotrajnih prizadevanj VITR za spreminjanje vedenja ljudi v povezavi z varčevanjem z energijo, upravljanjem virov ter zelenim okoljem morda ne bodo več relevantna. Hkrati se bodo odprle nove priložnosti VITR, kot so zagotavljanje potrebnih zelenih veščin za pospeševanje prehoda k zelenim tehnologijam.

¹⁹ Krožno gospodarstvo spodbuja premik od modela »vzemi, izdelaj in zavrzi« k pristopu »od zibelke do zibelke«, ki temelji na trajnostni zasnovi izdelkov, popravih, ponovni uporabi, obnavljanju in recikliranju. Navaja, da potrošniki lahko tudi v trajnostnem svetu uporabljajo podobne izdelke in storitve. Na primer, mobilne telefone je mogoče zasnovati na drugačen način, ki omogoča lažjo ponovno uporabo kakovostnih delov, in medtem ko so velike količine oblačil zavržene zaradi trenda »hitre mode«, se nekatera tekstilna podjetja odločajo za prestrukturiranje svojih sistemov, da bi zmanjšala porabo primarnih surovin ter omogočila večjo uporabo recikliranih vlaken.

- 4.17 Po drugi strani pa bo nastopil val novih izzivov. Na primer, 3D-tiskanje lahko povzroči porast odlaganja odpadkov in večjo porabo. Digitalno samodejni in povezani svet omogoča udobno ter kakovostno življenje, vendar lahko pomeni tudi tveganje za varnost in zaščito ter pripelje do novih vrst katastrof, katerih vplivi so lahko še širši kot tisti v manj povezanem svetu. Uporaba umetne inteligence že zdaj močno vpliva na vedenje ljudi v potrošnji ali socialnih interakcijah.²⁰ Neenakomerna delitev koristi tehnološkega napredka lahko ravno tako poveča razkorak med tistimi, ki imajo, in tistimi, ki nimajo. VITR za prihodnost mora pripraviti naslednje generacije na budno spremljanje novih problemov.
- 4.18 Pomemben in potreben je kritičen pogled na ohranjanje pomena tradicionalnih trajnostnih vrednot. Na primer, vrednota varčevanja z energijo bo morala ostati pomembna kljub opremljanju stavb s senzorji, kjer ugašanje luči ni več potrebno in bo morda opuščeno. Ironično bo naloga poučevanja trajnostnih načel morda celo zahtevnejša, saj bodo tehnologije dale iluzoren občutek, da so rešile ali da lahko rešijo večino trajnostnih problemov.
- 4.19 Upoštevanje dejstva, da so poslovni, proizvodni in podjetniški sektor ter znanstvena skupnost pogosto osrednji nosilci in prejemniki tehnoloških inovacij, je za VITR izjemno pomembno, da se tesneje poveže z deležniki v teh skupnostih. Usmerjanje VITR k podpori CTR bo dalo priložnosti za tesnejše sodelovanje z akterji v omenjenih skupnostih, ki so glavni deležniki, delujoči na področju teh ciljev.

5 Izvedbeni okvir

- 5.1 **Naslov:** Za okvir, ki podpira prizadevanja programa GAP, se predlaga ime *Vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj: Uresničevanje CTR (VITR za 2030)*. Njegov cilj je osvetliti neprekinjenost med trenutno fazo in tisto po zaključku programa GAP ter poudariti skladnost z Agendo 2030 za trajnostni razvoj
- 5.2 **Cilj:** VITR za 2030 si prizadeva zgraditi bolj pravičen in trajnosten svet s krepitvijo VITR in s prispevanjem k uresničevanju 17-ih CTR, in sicer s tridelnim pristopom (transformativno delovanje, strukturne spremembe, tehnološka prihodnost).
- 5.3 Vse aktivnosti VITR prispevajo k doseganju CTR. Aktivnosti VITR, ki so jih izvedli države članice in UNESCO, tudi brez izrecne omembe CTR, so se lotile številnih vprašanj, ki so zdaj specifični cilji trajnostnega razvoja. Ti med drugim vključujejo podnebne spremembe, opredeljene pod CTR 13 o podnebnih ukrepih, morsko življenje pod CTR 14, biotsko raznovrstnost pod CTR 15, čisto energijo pod CTR 7, trajnostna mesta in skupnosti pod CTR 11, odgovorno porabo in proizvodnjo pod CTR 12 ter izobraževanje pod CTR 4. Prispevki teh dolgoročnih aktivnosti VITR k uresničevanju CTR so razvidni ter si zaslužijo stalno podporo.
- 5.4 Z izpostavljanjem ciljev trajnostnega razvoja (CTR) ima lahko VITR bolj proaktivno vlogo pri njihovem uresničevanju. Dober primer teh prizadevanj so aktivnosti komuniciranja in zagovorništva, povezane s CTR, ki potekajo v vzgojno-izobraževalnih okoljih. Aktivnosti vključujejo obveščanje učečih se vseh starosti o obstoju 17-ih CTR ter pomenu teh ciljev za njihovo individualno in skupno življenje, vključno z odgovornostmi posameznikov ter institucij za pomoč pri njihovem uresničevanju. Aktivnosti na področju VITR so zelo zaželeni, saj moramo doseči učeče se vseh starosti in splošno javnost ter poglobiti njihovo razumevanje CTR ter vloge vzgoje in izobraževanja pri njihovem uresničevanju.
- 5.5 Povezovanje VITR s CTR gre lahko še globlje ter dlje od komunikacije in zagovorništva. Aktivnosti VITR lahko odprejo kritična vprašanja o medsebojnih povezavah med različnimi CTR, kar lahko vključuje nasprotovanja in nejasnosti. Te oblike aktivnosti VITR se ne ustavijo pri naslavljanju tem, povezanih s CTR, ali komunikaciji o CTR, temveč najdejo svoj *raison d'être* v postavljanju kritičnih vprašanj, povezanih s samim razvojem ali trajnostnim razvojem, z medsebojnimi povezavami med različnimi CTR.
- 5.6 CTR 12 o odgovorni porabi in proizvodnji, na primer, mora biti obravnavan v povezavi s CTR 8 o dostojnem delu in gospodarski rasti, obenem pa morajo biti rešene strukturne težave med njima. CTR 19 o industriji, inovacijah in infrastrukturi mora upoštevati vprašanja, povezana s CTR 11 o trajnostnih mestih in

²⁰ Potrebno je preučevanje odnosa med inovativnimi tehnologijami, kot sta digitalizacija in umetna inteligenca, ter vzgojo in izobraževanjem za trajnostni razvoj.

- skupnostih, kar pomeni, da doseganje obeh ciljev zahteva iskanje ravnovesja. V okviru *VITR za 2030* mora VITR predstaviti uravnoteženo perspektivo razvoja.
- 5.7 Poskus postavljati kritična in strukturna vprašanja ter videti perspektivo razvoja v iskanju ravnovesja sta v skupnosti VITR (ESD community) prisotna že nekaj časa. Od Desetletja vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj in med implementacijo trenutne faze programa GAP je glavni cilj VITR ostal preusmerjanje družb v smer trajnostnega razvoja. Sedemnajst CTR, ki znotraj enega samega okvira zajemajo vprašanja, povezana z razvojem in trajnostjo, globalni skupnosti nudi novo okno priložnosti za okrepitev te temeljne naloge VITR.
- 5.8 Medtem ko VITR prispeva k vsem 17-im CTR, pa ima še zlasti velik pomen za agendo globalnega izobraževanja, opredeljeno pod CTR 4, kjer ima VITR posebno mesto. VITR je ključni element kakovostnega izobraževanja. Njegove prečne kompetence, ki vključujejo kognitivni, socialno-emocionalni in vedenjski vidik učenja, imajo pomen za vsa področja izobraževanja. S posebnim poudarkom na kompetencah, povezanih z empatijo, solidarnostjo in ukrepanjem (action-taking), lahko pripomorejo k uresničevanju CTR 4, tj. k prihodnosti, kjer izobraževanje prispeva ne le k uspehom posameznikov, ampak tudi k skupnemu preživetju in blaginji globalne skupnosti. VITR bo prispeval tudi k temu, da se globalna agenda izobraževanja preneha osredotočati izključno na dostop in kakovost, ki se merita predvsem v smislu učnih dosežkov (learning outcomes), ter nameni pozornost tudi vedno večjemu poudarku na učnih vsebinah in njihovem prispevku za človeštvo.
- 5.9 **Strukture:** Glavni cilj trenutne faze programa GAP je podpora povečanju delovanja na terenu. Vmesni pregled je pokazal, da so ključni partnerji programa GAP (GAP Key Partners) ta cilj uspešno dosegli z vpeljavo številnih aktivnosti. Glede na to, da je skupni pristop trenutne faze programa GAP dokazano učinkovit, okvir *VITR za 2030* priporoča ohranitev njegovih glavnih sestavnih delov ter predlaga nekaj prilagoditev in posodobitev na podlagi spoznanj, pridobljenih med implementacijo.
- 5.10 Prvič, pet prednostnih področij delovanja – razvoj politik, spreminjanje okolij izobraževanja in usposabljanja, krepitev kompetenc izobraževalcev in učiteljev, opolnomočenje in mobilizacija mladih ter pospeševanje trajnostnih rešitev na lokalni ravni – ostane veljavnih. Služijo kot uporabne vstopne točke za razvoj aktivnosti okvira *VITR za 2030*.
- 5.11 Drugič, pet partnerskih mrež (Partner Networks) je imelo ključno vlogo pri povezovanju z množičnimi akterji ter si zasluži neprekinjeno podporo.²¹ Vendar mora biti sodelovanje med partnerji mrež okrepljeno, zato naj bo podpora za vsako od mrež zagotovljena za aktivnosti, ki vključujejo različne skupine partnerjev znotraj mreže.²² Nadalje naj se pet partnerskih mrež združi v eno vključujočo mrežo partnerjev (Network of Partners), znotraj katere je pet skupin partnerjev specializiranih na petih prednostnih področjih delovanja, ki sodelujejo med sabo. Nadaljnja prizadevanja bodo vključevala predstavnike vlad, lokalnih skupnosti, zasebnega sektorja, nevladnih organizacij, donatorskih in razvojnih skupnosti ter skupnosti, ki si prizadevajo za CTR, v mrežo partnerjev.
- 5.12 In tretjič, program nagrad VITR, ki jih skupaj podeljujeta UNESCO in Japonska (UNESCO-Japan Prize for ESD), si kot sestavni del strategije GAP (Globalnega akcijskega programa VITR 2015-2019) ter eden od najuspešnejših programov podeljevanja nagrad UNESCO zasluži nadaljnjo podporo, saj je pomembno orodje zagovorništva za VITR in prizadevanj v obdobju po programu GAP.
- 5.13 **Aktivnosti držav članic:** VITR je sestavni del podcilja 4.7, ki je del CTR 4 o izobraževanju. Vključen je kot eden od globalnih ciljev izobraževanja, za katerega bo zagotovljeno redno spremljanje napredka. Zdaj se dobro razume, da je VITR nujni pogoj za kakovostno izobraževanje v povezavi z nujnostjo gradnje mirnega in trajnostnega sveta za preživetje ter blaginjo sedanjih in prihodnjih generacij. Za nadaljnjo podporo VITR kot ključnega za doseganje vseh drugih CTR, zlasti CTR 4 o izobraževanju, bi si morale države članice prizadevati na naslednjih področjih.

21 Trenutno članstvo mreže ključnih partnerjev je sicer treba obnoviti, saj se je njihov mandat s koncem leta 2019 končal. Nov postopek za priznavanje partnerjev in mandata za to mrežo bo določen v skladu z okvirom *VITR za 2030*.

22 Partnerji, omenjeni v tem dokumentu, se nanašajo na 95 partnerjev, določenih na globalni ravni v trenutni fazi programa GAP, katerega aktivnosti znotraj partnerske mreže podpira UNESCO.

- 5.14 Na prvem prednostnem področju delovanja za razvoj politik mora biti VITR vključen v globalne, regionalne in nacionalne politike, povezane z vzgojo in izobraževanjem ter trajnostnim razvojem. Tako lahko te politike ustvarijo spodbudna okolja za pedagoške pristope, ki podpirajo opolnomočenje posameznikov ter zagotavljajo veščine za družbenopolitično vključevanje. Z usklajenimi prizadevanji se mora zagotoviti, da se VITR vzajemno poveže z drugimi ustreznimi nacionalnimi in mednarodnimi programi ter politikami na področju vzgoje in izobraževanja ter trajnostnega razvoja.
- 5.15 Na drugem prednostnem področju preoblikovanja učnih okolij ter usposabljanja moramo nameniti pozornost spodbujanju celostnega institucionalnega pristopa (whole-institution approach), s poudarkom na pomembnosti in nujnosti sodelovanja med šolami ali drugimi izobraževalnimi ustanovami na vseh ravneh, od zgodnjega otroštva do visokošolskega izobraževanja ter vseživljenjskega učenja v skupnostih. Vpeljani morajo biti strateške politike in ukrepi za krepitev interakcije ter sodelovanja med formalnimi in neformalnimi izobraževalnimi okolji.
- 5.16 Na tretjem prednostnem področju delovanja, ki vključuje izobraževalce, moramo zagotoviti več priložnosti za izobraževalce, da si razvijejo kompetence za opolnomočenje učečih se. Razumevanje poteka delovanja v smeri sprememb mora biti vključeno v programe razvoja kompetenc za formalne in neformalne izobraževalce. To jim bo omogočilo jasno zavedanje prednosti in pomanjkljivosti različnih pedagoških pristopov, ki jih uporabljajo. Izobraževalci morajo imeti pri učenju vlogo spodbujevalcev učenja (facilitators of learning), ki vodijo učeče se skozi proces sprememb, kot tudi vlogo strokovnjakov, ki jim posredujejo znanje (expert transmitters of knowledge).
- 5.17 Četrto prednostno področje delovanja za mlade je osredotočeno na zagotavljanje priložnosti za vključevanje mladih. Mlade moramo priznati kot enega od ključnih akterjev pri spoprijemanju s trajnostnimi izzivi ter jih vključiti v pomembne postopke sprejemanja odločitev na področju trajnostnega razvoja. Med njihovimi prednostmi so ustvarjalnost in inovativnost, kar bi aktivnosti za mlade morale izkoristiti. Za odkrivanje najboljšega načina moramo natančno spremljati trende med mladimi, povezane z njihovimi vedenjskimi vzorci in vrednotami.
- 5.18 Na petem prednostnem področju delovanja za skupnosti je najprej treba jasno razumeti, da so pomembne spremembe in transformativni ukrepi najbolj izvedljivi na ravni skupnosti. Glede na zgoščenost svetovnega prebivalstva na urbanih območjih je opolnomočenje lokalnih oblasti v urbanih predelih še posebej pomembna strategija, kljub temu pa ne gre spregledati resnih potreb ruralnih skupnosti. V tem pogledu *VITR za 2030* priporoča, da se peto prednostno področje delovanja vpelje ne samo kot eno od petih prednostnih področij delovanja, ampak, kar je še pomembneje, tudi kot osrednje prednostno področje delovanja (nodal priority action area), ki mora biti tesno povezano z vpeljavo vseh drugih področij, zlasti z mladimi.
- 5.19 Pri implementaciji aktivnosti na prednostnih področjih države članice pozivamo k mobilizaciji ustreznih deležnikov na teh petih področjih, in podpora njihovega mreženja v okviru usklajene strategije, povezane z nacionalnim okvirom CTR. Obenem naj bi se okrepila tudi konkretna prizadevanja za razvoj aktivnosti s področja komuniciranja in zagovorništva s ciljem učinkovite vključevati CTR v vzgojno-izobraževalne prakse ter okvire. Vzpostavijo se lahko nacionalne pobude, ki vključujejo iniciative različnih deležnikov in podpirajo *VITR za 2030* na državni ravni.
- 5.20 **Aktivnosti UNESCO:** Kot v primeru trenutne faze programa GAP morajo države članice sprejeti ukrepe, ki vključujejo različne deležnike in se povezujejo z njimi. Naloga UNESCO bo podpora in pomoč za države članice, kar vključuje tehnične smernice, platforme za deljenje informacij in mreženje ter programsko podporo, ki lahko spodbudi nadaljnjo okrepitev na terenu. *VITR za 2030* bo obdržal isti položaj, znotraj katerega bo UNESCO podprl naslednja področja dela.²³

23 Popolna implementacija okvira, ki nadaljuje prizadevanja programa GAP, bo zahtevala veliko zunajproračunskih virov.

- 5.21 Prvič, UNESCO bo še naprej krepil nacionalne zmogljivosti za razvoj politik. Poleg tega bo vzpostavil program za podporo izbranih državnih pobud (nationwide initiatives) okvira *VITR za 2030* na nacionalni ravni, ki bi lahko vključeval kažipote držav za implementacijo VITR in izmenjavo izkušenj ter rezultatov z drugimi državami.
- 5.22 Drugič, UNESCO bo še naprej podpiral tako mreženje ključnih globalnih partnerjev kot tudi sam proces mreženja. To vključuje zagotavljanje platform za srečevanje ter izmenjavo informacij in izkušenj ter skupno načrtovanje pobud. Platforme bodo vključevale predstavnike in akterje iz vladnega in zasebnega sektorja kot tudi iz donatorskih in razvojnih skupnosti ter skupnosti, ki si prizadevajo za CTR, skupaj z deležniki s petih prednostnih področij delovanja na nacionalni, regionalni ter globalni ravni.
- 5.23 Tretjič, implementacija *VITR za 2030* mora temeljiti na dokazih (evidence-informed). Zagotovljeno mora biti spremljanje novih vprašanj in trendov ter njihova analiza s ciljem ugotoviti morebitne pedagoške implikacije. UNESCO se priporoča izvedba analitičnega dela na teh področjih, zlasti tistih, ki so povezana s preoblikovanjem ravnanja posameznikov (individuals' transformational process), strukturnimi vprašanji, povezanimi z razvojem, trajnostjo ter prihodnostjo VITR v dobi tehnološkega napredka. O rezultatih tega dela bodo obveščeni akterji na terenu.
- 5.24 Četrto, prizadevanja pri komuniciranju in zagovorništvu o vlogi vzgoje in izobraževanja pri podpori uresničevanja CTR se bodo morala okrepiti. Na nacionalni ravni bo to del državnih pobud *VITR za 2030*, medtem ko bo na globalni ravni UNESCO razvil poseben program, namenjen obveščanju ustreznih skupnosti o CTR ter učečih se in izobraževalcev o ključni vlogi vzgoje in izobraževanja pri podpori uresničevanja teh ciljev. Program nagrad VITR, ki jih skupaj podelujeta UNESCO in Japonska, bo, če se bo nadaljeval, sestavni del strategije UNESCA za komuniciranje in zagovorništvo.
- 5.25 Petič, za izpolnjevanje teh nalog mora UNESCO nadalje razviti svoja partnerstva, ne le s skupnostjo VITR, temveč tudi s širšo skupnostjo, ki deluje na področju trajnostnega razvoja in si prizadeva za CTR. Okrepiti mora sodelovanje in usklajevanje z Oddelkom Združenih narodov za gospodarske in socialne zadeve (UN DESA) ter drugimi subjekti Združenih narodov, odgovornimi za upravljanje CTR²⁴ na globalni in regionalni ravni.
- 5.26 Potrebna so tudi partnerstva z drugimi ključnimi akterji, kot so multilateralne finančne institucije, nacionalne razvojne agencije, zasebni sektor, nevladne organizacije ter skupnosti. Večjo pozornost bo zahtevalo tudi povezovanje z nacionalnimi mehanizmi, vzpostavljenimi za podporo pri doseganju CTR z vzgojo in izobraževanjem. Pri razvoju partnerstev bo poudarek zlasti na uporabi inovativnih in ustvarjalnih finančnih mehanizmov.²⁵
- 5.27 UNESCOV Sektor za vzgojo in izobraževanje bo dodatno okrepil svoje medsektorsko partnerstvo z drugimi sektorji, predvsem s področjem kulture in znanosti, in sicer z implementacijo okvira *VITR za 2030* v ustrezne programe teh področij, kjer je to mogoče. Ta med drugim vključujejo območja svetovne dediščine, nesnovno kulturno dediščino, mrežo biosfernih rezervatov, geoparke, male otoške države v razvoju ter lokalno in avtohtono znanje. Prav tako bo okrepil tudi svoje sodelovanje na področju VITR znotraj sektorjev ter spodbujal prispevek ustreznih programov in mrež *VITR za 2030*, vključno z mrežo UNESCO pridruženih šol (ASPnet), UNESCOVIMI katedrami, Centri za tehnično in poklicno izobraževanje ter usposabljanje, Mrežo učečih se mest ter usmerjevalnim odborom Izobraževanje 2030 (Education 2030 Steering Committee).
- 5.28 In zadnjič, različne oblike spremljanja in vrednotenja (monitoring and evaluation), opisane spodaj, bodo še naprej med pomembnimi nalogami UNESCA. Ob upoštevanju spoznanj, pridobljenih s programom GAP, je cilj izvedba in izboljšanje konkretnih ukrepov za doseganje podcilja 4.7 do leta 2030.

24 To vključuje tudi povezane okvire, kot je Pariški sporazum o podnebnih spremembah.

25 Ti mehanizmi so lahko opredeljeni na različnih forumih, kot je UNESCOV Strukturirani finančni dialog.

- 5.29 Predvsem se mora zagotoviti natančno spremljanje ukrepov na petih prednostnih področjih delovanja, ki so jih izpostavili države članice in izbrani partnerji na globalni ravni. Napredek se bo meril na podlagi izhodišč, določenih na začetku. Za merjenje povečanja ukrepov s strani partnerjev bo UNESCO uporabil raziskovalni pristop, uporabljen za vmesni pregled, ki bo uporabljen tudi za končni pregled implementacije programa GAP.
- 5.30 Za merjenje okrepitve ukrepov v državah članicah bo UNESCO revidiral obstoječi raziskovalni vprašalnik za spremljanje podcilja 4.7.²⁶ Predlaga se, da se v to orodje vključijo tudi izhodišča za merjenje napredka v izvajanju ukrepov v državah članicah na petih prednostnih področjih delovanja. To je konceptualno izvedljivo, obenem pa bo odpravilo potrebo po povečanju števila vprašalnikov za ugotavljanje različnih namenov spremljanja v državah članicah.
- 5.31 Druga oblika spremljanja bo izvedena znotraj opredeljenega obsega programa ali projekta, osredotočenega na zagotavljanje načrtovanih rezultatov ter širjenje njihovega vpliva. Zagotovljeno bo spremljanje dosežkov in rezultatov vpeljave programske podpore za vlade ter globalne partnerje, vzpostavitve platform in ene vključujoče mreže za akterje ter izvajanje aktivnosti komuniciranja in zagovorništva, vključno z upravljanjem programa nagrad VITR, ki jih skupaj podeljujeta UNESCO in Japonska, pri čemer bodo potrebni kazalniki določeni na začetku.
- 5.32 Poleg tega bo UNESCO vpeljal tudi novo obliko spremljanja. Namenjena bo podpori načela informiranega odločanja, ki temelji na dokazih (evidence-informed principle) in je podlaga za implementacijo po končanem programu GAP. UNESCO bo izvajal redne tematske raziskave za ugotavljanje in analizo ključnih vprašanj, trendov ter sprememb. Namen je vključitev kritičnih vpogledov, skupaj z dokazi in podatki, v najbolj strateške in učinkovite pedagoške pristope za implementacijo *VITR za 2030*. To tematsko spremljanje (thematic monitoring) bo dopolnilo normativno spremljanje (normativ monitoring) napredka držav članic ter bo podprto z raziskovalnim orodjem za podcilj 4.7.
- 5.33 V obdobju implementacije *VITR za 2030* bodo potekala periodična vrednotenja njenega napredka.

²⁶ Vprašalnik ima določene omejitve pri merjenju napredka implementacije VITR. Teme vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj, ki jih pokriva, se medsebojno ne izključujejo niti niso celostne, obenem pa ne namenja dovolj pozornosti neformalnemu izobraževanju. UNESCO namerava odpraviti te omejitve ter vprašalnik revidirati na način, da bo odražal bolj celostne vidike VITR.

Resolucija 40 C/Resolucija 14 Generalne konference UNESCO

Izvedbeni okvir vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj (VITR) po letu 2019

Generalna konferenca,

ob sklicevanju na sklepa 204 EX/Sklep 28 in 206 EX/Sklep

6.II, ter na Resolucijo 72/222 Generalne skupščine Združenih narodov, ki ponovno potrjuje vlogo UNESCO kot vodilnega na področju vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj (VITR) ter prepozna VITR »kot sestavni element CTR o kakovostnem izobraževanju in kot ključno vez pri doseganju vseh drugih CTR«,

po prečitvi dokumenta 40 C/23, izjavlja, da:

1. je seznanjena s široko podporo, ki so jo izrazile države članice za osnutek *VITR za 2030*;
2. podpira *VITR za 2030* ter poziva države članice k njegovi aktivni implementaciji in mobilizaciji sredstev za aktivnosti ter programe vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj (VITR) na nacionalni, regionalni in globalni ravni, kot je smiselno;
3. naroča generalnemu direktorju, naj predloži okvir *VITR za 2030* v obravnavo in ustrezno ukrepanje Generalni skupščini Združenih narodov na njenem 74. zasedanju;
4. spodbuja generalnega direktorja k mobilizaciji vseh UNESCOVIH programskih sektorjev in mrež za povečanje njihovih prispevkov k vzgoji in izobraževanju za trajnostni razvoj (VITR) ter aktivno vključevanje v izvedbeni okvir *VITR za 2030*;
5. izraža svojo hvaležnost nemški vladi za njeno podporo in velikodušno prispevanje h gostovanju mednarodnega predstavitvenega dogodka *VITR za 2030* junija 2020 v Berlinu.

Resolucija, sprejeta po poročilu komisije ED Commission na 16. plenarni seji 15. 11. 2019.

C. Izbrani odstavek iz Resolucije Generalne skupščine ZN 72/222 (2017) o vzgoji in izobraževanju za trajnostni razvoj v okviru Agende 2030 za trajnostni razvoj

Generalna konferenca, [...]

2. Ponovno potrjuje vzgojo in izobraževanje za trajnostni razvoj kot ključno sredstvo za vpeljavo trajnostnega razvoja, kot je navedeno v Deklaraciji Aichi-Nagoya o izobraževanju za trajnostni razvoj, ter kot sestavni element CTR o kakovostnem izobraževanju in kot ključno vez z vsemi drugimi CTR ter pozdravlja povečano mednarodno prepoznavnost vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj v kakovostnem izobraževanju in vseživljenjskem učenju; [...]

<https://undocs.org/en/A/RES/72/222>.

D. Izbrani odstavek iz Resolucije Generalne skupščine ZN 74/223(2019) o vzgoji in izobraževanju za trajnostni razvoj v okviru Agende 2030 za trajnostni razvoj

Generalna konferenca, [...]

7. Spodbuja vlade k okrepitvi prizadevanj za sistemsko vključevanje in institucionalizacijo vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj v vzgojno-izobraževalnem sektorju ter drugih ustreznih sektorjih, kjer je to smiselno, in sicer, med drugim, z zagotavljanjem finančnih sredstev, vključitvijo vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj v ustrezne politike, razvojem kompetenc za tvorce politik, vodje institucij in izobraževalce ter krepitevijo raziskav in inovacij kot tudi spremljanja in ocenjevanja na področju vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj z namenom podpore razvoja dobrih praks; [...].

<https://undocs.org/en/A/RES/74/223>.

E. Pregled zgodovine vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj

1972

Konferenca Združenih narodov o človekovem okolju, Stockholm (Švedska)

- Deklaracija Konference ZN o človekovem okolju razglaša, da sta »zaščita in izboljšanje okolja za sedanje ter prihodnje generacije postala nujni cilj za človeštvo«.
- **Priporočilo 96 Stockholmske konference iz leta 1972** vidi okoljsko izobraževanje kot kritično sredstvo za naslavljanje globalnih okoljskih kriz. **Načelo 19 Stockholmske deklaracije** med drugim navaja, da je »izobraževanje o okoljskih zadevah bistveno tako za mlajše generacije kot za odrasle, ob upoštevanju prikrasanih, saj širi osnovo za mnenja, ki temeljijo na obveščenosti, in za odgovorno ravnanje posameznikov, podjetij in skupnosti pri zaščiti in izboljšanju okolja v polni človeški razsežnosti«.

1977

Prva medvladna konferenca o okoljski vzgoji in izobraževanju v Tbilisiju (Gruzija)

- Konferenca je opredelila vloge, cilje in značilnosti okoljske vzgoje in izobraževanja ter vrsto ciljev in načel za okoljsko vzgojo in izobraževanje.
- Deklaracija v Tbilisiju je poudarila »pomembno vlogo okoljske vzgoje in izobraževanja za zaščito in izboljšanje okolja po vsem svetu ter za zanesljiv in uravnotežen razvoj svetovnih skupnosti«.

1987

»Naša skupna prihodnost« (Poročilo Svetovne komisije za okolje in razvoj, znano tudi kot Poročilo Brundtlandove)

- Trajnostni razvoj je opredeljen kot »razvoj, ki izpolnjuje potrebe sedanjih in ne ogroža možnosti prihodnjih generacij za izpolnjevanje njihovih potreb«.

1992

Konferenca Združenih narodov o okolju in razvoju (Svetovni vrh o okolju v Riu)

- Poglavje 36 Agende 21 je utrdilo razprave o kritični vlogi vzgoje in izobraževanja, usposabljanja in javnega ozaveščanja pri doseganju trajnostnega razvoja.
- »Izobraževanje je kritičnega pomena za spodbujanje trajnostnega razvoja in izboljšanje zmožnosti ljudi za reševanje okoljskih in razvojnih vprašanj.«
- **Podnebne spremembe:** 6. člen **Okvirne konvencije Združenih narodov o podnebnih spremembah** se osredotoča na vzgojo in izobraževanje, usposabljanje, javno ozaveščanje ter dostop do informacij o podnebnih spremembah.
- **Biotska raznovrstnost:** 13. člen **Konvencije o biotski raznovrstnosti** poziva k »razvoju programov za področje vzgoje in izobraževanja ter ozaveščanja javnosti«, *povezanih z ohranjanjem in trajnostno rabo biotske raznovrstnosti* in svojemu programu delovanja na področju komunikacije, vzgoje in izobraževanja ter javnega ozaveščanja, zlasti k *Prednostni aktivnosti 10: Krepitev formalnega in neformalnega izobraževanja o biotski raznovrstnosti*.

2002

Svetovni vrh o trajnostnem razvoju (Svetovni vrh v Johannesburgu)

- Predlog za Desetletje vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj je bil vključen v načrt implementacije na svetovnem vrhu v Johannesburgu. Resolucija 57/254 Generalne skupščine ZN je določila obdobje med letoma 2005 in 2014 kot Desetletje vzgoje in izobraževanja ZN za trajnostni razvoj (DESD) in imenovala UNESCO za vodilno agencijo.

2005

Desetletje vzgoje in izobraževanja ZN za trajnostni razvoj (2005–2014, DESD) je »aktiviralo več sto tisoč ljudi, ki so vzgojo in izobraževanje globalno preusmerili k osrednjemu cilju: učenju o trajnostnem življenju in delu«.

- **Zmanjšanje tveganja nesreč:** Hyoški akcijski okvir 2005–2015: Krepitev odpornosti držav in skupnosti na nesreče ter Sendajski okvir za zmanjševanje tveganja nesreč 2015–2030

2009**Svetovna konferenca UNESCO o vzgoji in izobraževanju za trajnostni razvoj v Bonnu (Nemčija)**

- Bonnska deklaracija je poudarila VITR kot »preživetveni ukrep« za prihodnost, ki opolnomoči ljudi za spremembe, ter priporočila spodbujanje vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj kot »naložbo v prihodnost«.

2012**Konferenca Združenih narodov o trajnostnem razvoju (Rio +20)**

- *»Za spodbujanje vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj in aktivnejše vključevanje trajnostnega razvoja v vzgojo in izobraževanje tudi po Desetletju vzgoje in izobraževanja ZN za trajnostni razvoj.«*
- **Trajnostna poraba in proizvodnja:** Program za trajnostne načine življenja ter vzgojo in izobraževanje v 10-letnem okviru programov za trajnostno porabo in proizvodnjo 2012–2021

2014**Svetovna konferenca UNESCO o vzgoji in izobraževanju za trajnostni razvoj v Nagoji (Japonska)**

- Vpeljava Globalnega akcijskega programa VITR (2015–2019). Cilj Globalnega akcijskega programa je *»zagotoviti in okrepiti delovanje na vseh ravneh in področjih vzgoje in izobraževanja ter učenja za pospeševanje napredka v smeri trajnostnega razvoja«*. Osredotoča se na pet prednostnih področij, ki so ključne točke delovanja za spodbujanje vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj.
- **Deklaracija Aichi-Nagoya o vzgoji in izobraževanju za trajnostni razvoj**, sprejeta na Svetovni konferenci UNESCO leta 2014, ponovno potrjuje VITR kot ključno sredstvo za vpeljavo trajnostnega razvoja.

2015**Cilji trajnostnega razvoja (CTR) in Agenda 2030 za globalne spremembe**

- **Cilj 4.7** poziva, naj *»do leta 2030 vsi učeči se pridobijo znanje in spretnosti, potrebne za spodbujanje trajnostnega razvoja ...«*.
- **Cilj 12.8** poziva k *»zagotavljanju, da bodo ljudje povsod po svetu ustrezno seznanjeni in ozaveščeni za trajnostni razvoj in sonaraven način življenja«*.
- **Cilj 13.3** poziva k *»izboljšavam vzgoje in izobraževanja, ozaveščanja ter človeške in institucionalne zmogljivosti za blažitev podnebnih sprememb, prilagajanje, omejevanje posledic in zgodnje opozarjanje nanje«*.

Incheonska deklaracija o vzgoji in izobraževanju do leta 2030: *»Naša vizija je spreminjanje življenj z vzgojo in izobraževanjem, ob prepoznavanju pomembne vloge vzgoje in izobraževanja kot glavnega nosilca razvoja in uresničevanja drugih predlaganih CTR.«*

Globalni akcijski program VITR (2015–2019): *»Program GAP gradi na dosežkih Desetletja vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj s ciljem zagotavljanja in krepitev konkretnih ukrepov na področju VITR.«*

Pariška konferenca o podnebnih spremembah (COP 21). Člena 11 in 12 Pariškega sporazuma, končnega dokumenta konference COP 21. Člen 12: *»Stranki bosta sodelovali pri ukrepih ... za izboljšanje vzgoje in izobraževanja, usposabljanja, javne ozaveščenosti, javnega vključevanja in javnega dostopa do informacij na področju podnebnih sprememb ...«*

2016**Trajnostna mesta in skupnosti: Nova agenda za urbana okolja na Konferenci ZN o stanovanjih in trajnostnem urbanem razvoju (Habitat III)**

2017

Resolucija 72/222 Generalne skupščine ZN – Vloga vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj kot sestavnega elementa CTR o kakovostnem izobraževanju ter kot ključne vezi z vsemi drugimi CTR je izrecno priznana.

Oceani: Poziv k delovanju Oceanske konference ZN in Desetletje oceanskih znanosti ZN za trajnostni razvoj (2021–2030).

- *»Za podporo načrtov za spodbujanje izobraževanja o oceanih, pismenosti glede oceanov ter kulture ohranjanja, obnove in trajnostne rabe oceanov.«*

2019

40. zasedanje Generalne konference UNESCO: Sprejetje izvedbenega okvira vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj po letu 2019 »VITR za 2030« (2020–2030)

Resolucija 74/223 Generalne skupščine ZN – »Spodbuja vlade k okrepitvi prizadevanj za sistematično vključevanje in institucionalizacijo vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj v vzgojno-izobraževalnem sektorju ter drugih ustreznih sektorjih.«

unesco

Slovenska
nacionalna komisija

Vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj

Kažipot

#VTRza2030

Priročnik opredeljuje neizogibne izzive življenja na našem planetu ter poudarja implementacijo novega okvira, Vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj: Uresničevanje ciljev trajnostnega razvoja (*VTR za 2030*), sprejetega s ciljem povečati prispevek vzgoje in izobraževanja h gradnji pravičnejšega in bolj trajnostnega sveta. *VTR za 2030* bo okrepil ukrepe na petih prednostnih področjih delovanja, ki vključujejo politike, izobraževalna okolja, krepitev kompetenc izobraževalcev, mlade ter delovanje na lokalni ravni, in dodatno osvetlil ključno vlogo vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj za uspešno doseganje 17-ih CTR ter velike individualne in družbene spremembe, potrebne za soočanje z nujnimi trajnostnimi izzivi. Priročnik poudarja tudi ključna področja implementacije *VTR za 2030*. Področje vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj (VTR) je splošno priznано kot sestavni del Agende 2030, zlasti CTR 4, in kot ključna vez z vsemi drugimi CTR.

